

QOY ƏDALƏT ZƏFƏR ÇALSIN!

"SƏS" qəzeti mənim
üçün ən əziz qəzetdir

№ 048 (7216)

Andrey Bistritski: "Azərbaycan kifayət qədər
müstəqil, özünü təmin edən ölkədir"

10

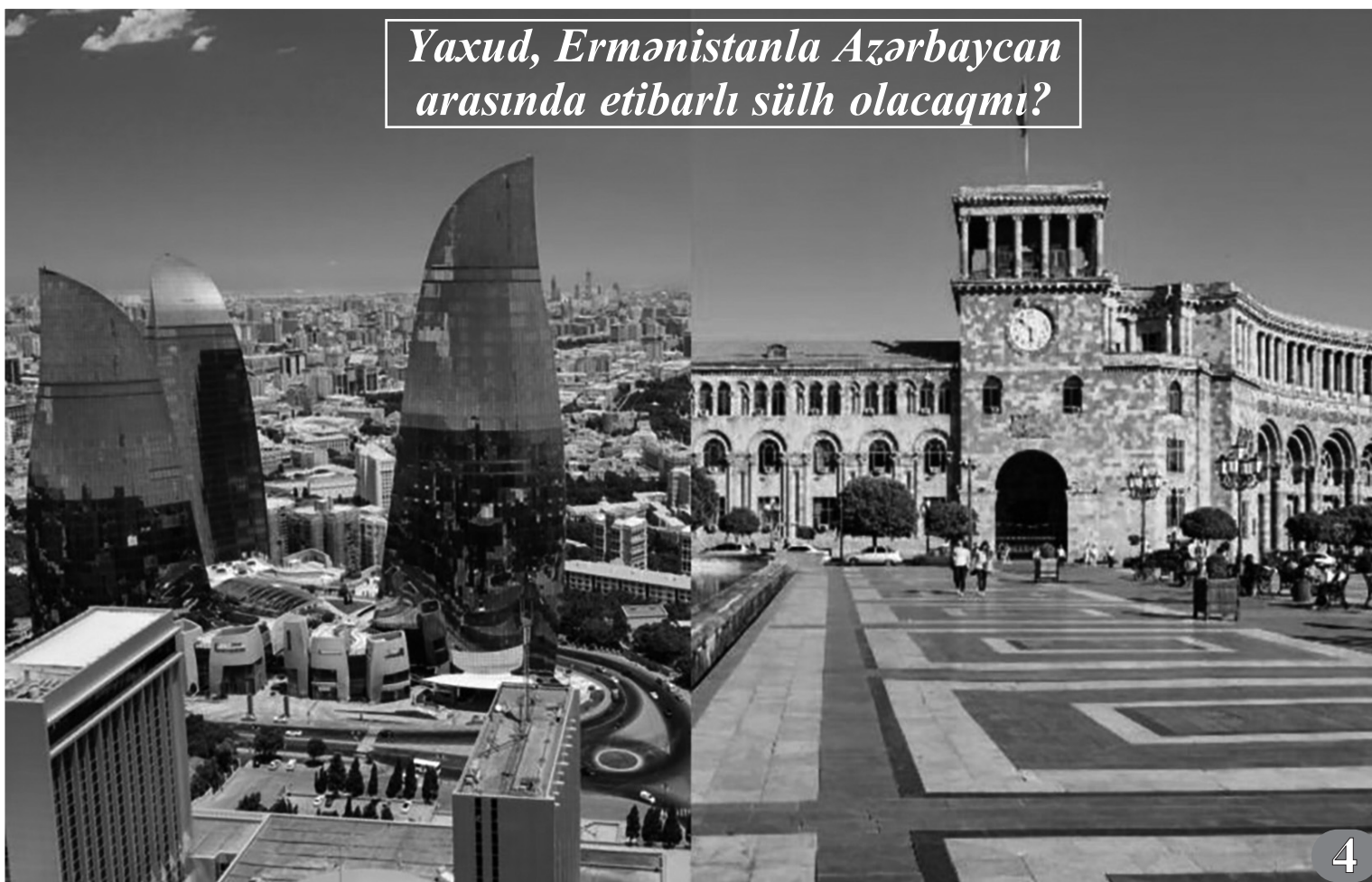
"Bu, beynəlxalq hüquq,
tarixi ədalət əsasında həllini
tapmış yeganə münaqişədir"

2

Üfüqdəki sülh

*Yaxud, Ermənistanla Azərbaycan
arasında etibarlı sülh olacaqmı?*

4

Kiçik ölümdən böyük
yuxusuzluğa aparan yol

15

Yanlış cinsiyyət təxmini:
GÜNAHKAR KİMDİR?

16

Qlobal istiləşmə və
kataklizmlər fonunda
TƏHLÜKƏLİ GÖZLƏNTİLƏR

6

Dövlət
çevrilişinə
cəhd: 1995-ci
ilin mart
hadisələri

13

Babək və
Hürrəmi
Dövləti:
Gizlədilmiş,
saxtalaşdırılmış
...və yazılmamış
tarix

7

“Bu, beynəlxalq hüquq, tarixi ədalət əsasında həllini tapmış yeganə münaqişədir”

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev martın 13-də XII Qlobal Bakı Forumu zamanı “Euronews” televiziyasına müsahibə verib. AZƏRTAC xəbər verir ki, dövlətimizin başçısının müsahibəsindən bir hissə martın 14-də həmin televiziya kanalında yayımlanıb. İndi müsahibənin tam variantını təqdim edirik.

Müxbir: Cənab Prezident, Qlobal Bakı Forumu artıq 12-ci ildir ki keçirilir. Builki tədbirin nəticələri ilə bağlı gözləntiləriniz nədən ibarətdir?

Prezident İlham Əliyev: Ümid edirəm ki, iştirakçılar ənənəvi olaraq qlobal gündəlikdə duran məsələlər barədə öz mövqelərini, fikirlərini və yanaşmalarını bölüşəcəklər, xüsusilə bu gün beynəlxalq arenada vəziyyətin kəskin şəkildə dəyişdiyi bir vaxtda. Bu Forumun iştirakçılarının adları onun potensialını əks etdirir. Çıxışında qeyd etdiyim kimi, burada müxtəlif ölkələrdən 50-dən artıq fəaliyyətdə olan, sabiq dövlət və hökumət başçısı iştirak edir. Bu şəxslər böyük təcrübəyə və biliyə malikdirlər.

Artıq açılış sessiyasından da bəlli olur ki, burada müxtəlif fikirlərin kombinasiyası mövcuddur. Onlar heç də üst-üstə düşmür və bunun özü müsbət haldır. Əminəm ki, panel-lər çərçivəsində daha da qızğın müzakirələr aparılacaq. Beləliklə, bu Forumda hər zaman yeni ideyalar meydana gəlir və beynəlxalq məsələlərə yanaşmanın formalaşmasında Forumun vacib rolu var.

- Builki Forumun mövzusu “Dünya

“Biz növbəti hərbi qarşıdurmanı istisna edəcək əhatəli təhlükəsizlik mexanizmləri yaratmalıyıq”

Düzaninin Yenidən Düşünülməsi”dir. Sizcə bizim hamımızın qlobal səviyyədə üzləşdiyi əsas çağırışlar nədən ibarətdir?

- Bu gün hər kəs tərəfindən bölüşülən fikir odur ki, hazırda yeni qaydaların müəyyənləşdirilməsi prosesi baş verir. Bildiyimiz dünya nizamı artıq mövcud deyil. Hələ ki, beynəlxalq ictimaiyyət tərəfindən istifadə olunacaq qarşılıqlı əlaqə konfigurasiyası heç kəsə bəlli deyil. Buna dair fərqli fikirlər var. Lakin aydın olan odur ki, birincisi, hər bir ölkə özünün daxili işlərinə və daxili imkanlarına daha çox diqqət ayırmalı, hər hansı bir yardıma və hətta beynəlxalq hüquqa arxalanmamalıdır. Beynəlxalq hüququn selektiv tətbiqinin qurbanı olan Azərbaycanın gələcəyini daxili resurslar hesabına qurması baxımından böyük təcrübəsi var.

İkincisi, gələcək üçün vacib məsələlərdən biri odur ki, ölkələr beynəlxalq təsisatlar çərçivəsində fəaliyyətə deyil, ikitərəfli münasibətlərə daha çox əhəmiyyət verəcəklər. Çünki bu gün bəzi beynəlxalq təşkilatlar ya öz zəifliyini nümayiş etdirir və ya tamamilə iflic vəziyyətindədir. Əlbəttə, biz hələ ki, qlobal transformasiyanın ilkin mərhələsindəyik və bir çox məsələ hadisələrin gedişatından asılı olacaq.

-Biz dünyada çoxsaylı geosiyasi dəyişikliklərin şahidi oluruq. Əsasən, xüsusilə də bu regionda baş verən dəyişikliklərlə bağlı mövqeyiniz nədən ibarətdir?

- Əlbəttə, ətrafımızda baş verən böhranlardan regionumuzun qorunması vacib məsələdir. Təəssüflər ki, onilliklər ərzində Cənubi Qafqaz qarşıdurma və düşmənçilik bölgəsi olub. Hazırda nisbətən sakit dövrdəyik və biz diqqətimizi buna yönəltməliyik. Biz növbəti hərbi qarşıdurmanı istisna edəcək əhatəli təhlükəsizlik mexanizmləri yaratmalıyıq və Sovet dövründə olduğu kimi qonşuluq

Prezident İlham Əliyev “Euronews” televiziyasına müsahibə verib

şəraitində yaşamağa çalışmalıyıq.

Bəli, biz o zaman müstəqil dövlətlər deyil-

quruq. Hesab edirəm ki, bu çox vacib bir nəticədir və bu, təkçə nəzəriyyə deyil, bu, Azərbaycanda baş verənlərdir.

- Gələcəyə baxışınıza gəldikdə, bu qlobal sabitliyin yekunda haraya gedəcəyini görürsünüz? Sizcə, biz buna nail olaca-ğımız?

- Bu məsələdə mən o qədər də nikbin

olur. Bu, o geosiyasi arenanın mühüm bir hissəsidir, elə deyilmi?

- Əlbəttə. Çünki biz geosiyasi dəyişikliklərdən bəhs edəndə daha dəqiq danışmalıyıq. Bu, Vaşinqtonda baş verən hadisələrdir. Amerikanın yeni administrasiyasının siyasəti ilə bağlı nələr baş verir və bu, bir daha bütün dünyanın Ağ Evdə qəbul olunmuş qərarlardan necə asılı olduğunu nümayiş etdirir. Beləliklə, bu, qlobal geosiyasi dəyişikliyin mənbəyidir. O, yenidən başlayıb və biz bu geosiyasi dəyişikliyin ilk aylarını yaşayırıq.

Buna görə də belə çoxsaylı qonaqların

Prezident İlham Əliyev: “Azərbaycanın gələcəyini daxili resurslar hesabına qurması baxımından böyük təcrübəsi var”

deyiləm. Mən realist olmağa üstünlük verirəm. Növbəti aylar və ya hətta illərdə sabitliyə nail olacağımızı düşünmürəm. Rusiya-Ukrayna müharibəsindən söhbət gedirsə, hətta müharibə dayansa belə, müharibənin yenidən başlamayacağına dair heç bir zəmanət yoxdur. Bir vaxtlar demək olar ki, otuz il ərzində bizdə - Azərbaycan və Ermənistan arasında atəşkəs razılaşması var idi. Bu razılaşmaya 1994-cü ilin yazında nail olunmuşdur. Lakin bu müharibənin sona çatması demək deyildi. Sadəcə transformasiya baş vermişdir və müharibə yalnız sülh sazişi imzalananda bitir.

Hətta indiki dövrdə, İkinci Qarabağ müharibəsinin bitməsindən beş il keçməsinə baxmayaraq, bizim Ermənistanla sülh müqaviləmiz yoxdur. Bəli, sakitlikdir, itkilər yoxdur və bu da bugünkü vəziyyətin böyük üstünlüyüdür. Lakin sülh sazişi imzalanana qədər burada sabitlik olmayacaq.

Eyni yanaşmanı dünyanın bütün digər hissələrinə - Yaxın Şərqi və Afrikaya da şamil etmək olar. Əfsuslar olsun ki, münaqişələrin sayı artmaqdadır və əgər siz öz həllini tapmış münaqişə axtarsanız, görə bilərsiniz ki, sadəcə burada, Qarabağda olan münaqişə öz həllini tapıb. Bu, beynəlxalq hüquq, tarixi ədalət əsasında həllini tapmış yeganə münaqişədir. Bu həlli bütün dünya qəbul edir.

- Hesab edirəm ki, belə hadisələr bu cür müzakirələrin başlanılmasına səbəb

iştirak etdiyi toplantılar hadisələri müvafiq şəkildə qiymətləndirmək, fikirləri, narahatlıqları və ya gözləntiləri bölüşmək üçün vacibdir. Mənim çıxışıma nəzər salsanız görürsünüz ki, mən baş verənlərlə bağlı çox nikbin əhvali-ruhiyyəyəyəm. Çıxışında dediyim kimi, biz ABŞ-ın əvvəlki administrasiyası və Azərbaycan arasında münasibətlərin pisləşməsindən məyusluq hissi keçirmişdik. Onların mövqeyi bizim milli maraqlarımıza ədalətsiz yanaşmadan ibarət idi. Buna görə biz Tramp administrasiyası dövründə ABŞ ilə münasibətlərimizin və güclü tərəfdaşlığımızın yenidən qurulmasına çox nikbin baxırıq.

Lakin qonşu zalda bəzi insanlar var ki, onlar nikbin olmaq əvəzinə daha çox məyusdurlar. Bu da təbii, çünki hər bir ölkənin öz maraqları var. Hər bir siyasətçinin öz baxışları var. Mən ümid edirəm ki, burada, bu Forumda ideyaların toqquşması baş verəcək və bu da forumu uğurlu edəcək.

- Siz artıq prezident Trampa danışmışınız və o Sizin fikirlərinizi bölüşürmü?

- Mən, sadəcə, onunla onu seçkilərdə qələbə münasibətilə təbrik etmək üçün danışmışam və bu da bizim aramızda baş vermiş yeganə söhbətdir.

- Hələ ki. Cənab Prezident Sizinlə danışmaq hər zaman çox xoşdur.

- Çox sağ olun. Sizə Bakıda xoş vaxt keçirməyi arzulayıram.

-Sağ olun. Sizi görmək xoş idi.

- Sağ olun.

Azərbaycan-Albaniya: qarşılıqlı faydalı əməkdaşlıq

Dünya ölkələri ilə qarşılıqlı əlaqələr quran Azərbaycan Albaniya ilə də dost, qardaş ölkələr olaraq əməkdaşlığa diqqət yetirir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev martın 13-də Albaniya Respublikasının Prezidenti Bayram Beqay ilə görüşündə ikitərəfli münasibətlərə toxunaraq, Azərbaycan ilə Albaniya arasında dostluq əlaqələrinin mövcud olduğunu vurğulayıb.

Beynəlxalq hüquq normalarına, qarşılıqlı inam və etimada, faydalı əməkdaşlığa əsaslanaraq, xarici siyasətini həyata keçirən Azərbaycan dünya dövlətləri, eləcə də qonşu dövlətlərlə münasibətlərini daha da inkişaf etdirməyə nail olub. Bu gün dünya dövlətləri ilə qarşılıqlı etimad səviyyəsində qurulan diplomatik əlaqələr yüksək bir mərhələdədir. Mərkəzi və Şərqi Avropa ölkələri, o cümlədən Albaniya ilə müxtəlif sahələri əhatə edən ikitərəfli əməkdaşlıq Azərbaycanın xarici siyasətinin daha bir təzahürüdür.

Azərbaycan ilə Albaniya arasında ikitərəfli münasibətlər iqtisadi, ticari, enerji, turizm və digər sahələri əhatə edir. Görüşdə ölkələrimiz arasında ikitərəfli münasibətlərin uğurla inkişaf etdiyi vurğulanıb. Enerji sahəsində əməkdaşlığın uğurla inkişaf etdiyini bildirən dövlət başçımız, Azərbaycanın Albaniyanın qazlaşdırılması layihəsində iştirakına toxunub.

Söhbət zamanı əməkdaşlığın perspektivləri və ikitərəfli gündəliyə dair məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparılıb.

AZƏRBAYCAN VƏ ALBANIYA TAP LAYİHƏSİNİN ÜZVLƏRİDİR

Qonaq Azərbaycan ilə Albaniya arasında siyasi əlaqələrlə yanaşı, iqtisadi-ticari, enerji, turizm və digər sahələrdə də əməkdaşlığın uğurla davam etdirildiyini deyib və bu xüsusda TAP layihəsinin əhəmiyyətinə toxunub. Azərbaycanın Albaniyanın qazlaş-

dırılması istiqamətində həyata keçirdiyi layihədən məmnunluğunu ifadə edib. Son illərdə bu əməkdaşlıq həm siyasi, həm də iqtisadi sahədə dinamik şəkildə inkişaf edib. Əməkdaşlığın əsasını təşkil edən mühüm amil enerji sahəsinin inkişafı məsələləridir. Azərbaycan və Albaniya TAP layihəsinin üzvləridir. Albaniya Azərbaycan tərəfinin ölkənin enerji infrastrukturunda aktiv iştirakında maraqlıdır. Albaniyanın yüksək səviyyəli rəsmiləri Cənub Qaz Dəhlizi Məşvərət Şurasının bütün iclaslarında iştirak edib və layihənin icrasına töhfə veriblər. Albaniya TAP vasitəsilə Cənub Qaz Dəhlizinin iştirakçısıdır. TAP layihəsi üzrə Hökumətlərarası Saziş 2013-cü ilin fevral ayında Albaniya, İtaliya və Yunanıstan dövlətləri arasında imzalanmış və 2016-cı ilin mart ayından tikinti işləri başlanılmışdır. 2020-ci ilin dekabrın 31-də TAP boru kəməri vasitəsilə kommersiya qazının nəqlinə başlanılmışdı. Hər iki dövlət Cənub Qaz Dəhlizinin icrasında müstəsna rol oynayır. Azərbaycan ilə Albaniya arasında enerji sektorunda əməkdaşlığın nəinki ölkələrimiz, o cümlədən böyük sayda digər ölkələr, xüsusilə də Cənub Qaz Dəhlizin hissəsi olan TAP layihəsində iştirak edən ölkələr üçün əhəmiyyətlidir. Həmin boru kəməri Albaniyanın ərazisindən keçir və hazırda enerji təhlükəsizliyinin mənbəyidir. Azərbaycan və Avropa İttifaqının qaz təchizatı sahəsində fəal işini, eləcə də Aİ ilə Azərbaycan arasında imzalanmış Enerji sahəsində Strateji Tərəfdaşlıq sənədini

86-cı xarici ticarət tərəfdaşı olub. Ölkələrimiz arasında ticarət dövriyyəsinin həcmi 1,45 milyon ABŞ dolları, o cümlədən idxalın həcmi 1,14 milyon dollar, ixracın həcmi 0,31 milyon dollar təşkil edib, xarici ticarət saldosu isə mənfi 0,83 milyon dollar olub.

COP29 - İQLİM GÜNDƏLİYİ İLƏ ƏLAQƏDAR VACIB QƏRARLAR

Azərbaycan BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyasına ev sahibliyi etməklə daha bir tarixi uğura imza atdı.

COP29-da əldə olunan əsas nailiyyətlərdən biri də 2022-ci ildə təşəbbüs kimi irəli sürülmüş və iqlim dəyişmələrinin təsirlərinə ən çox məruz qalan ölkələrə maliyyə yardımını nəzərdə tutan İtki və Zərər Fondunun tam şəkildə institutlaşdırılması oldu. Tədbirdə inkişaf etməkdə olan ölkələrin, o cümlədən kiçik ada, ən az inkişaf etmiş və Afrika dövlətlərinin səbirsizliklə gözlədiyi İtki və Zərər Fondunun tam fəaliyyətə başlamasını təmin edən tarixi qərar qəbul olunub. Bu, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən iqlim dəyişmələrinin fəsadlarının kiçik ada ölkələrinə törətdiyi çətinliklərin həlli məsələsinin COP29 Sədrliyinin prioriteti kimi müəyyən edilməsinə uyğundur. Bir çox beynəlxalq tədbirlərə, yarışlara uğurla ev sahibliyi edən Azərbaycan zəngin təcrübəsindən, təşkilatçılıq bacarığından yiyələ-nərək daha bir beynəlxalq tədbiri keçirməyə müvəffəq oldu.

COP29 iqlim danışıqları üzrə tarixi nəticələrin əldə edilməsi, mühüm təşəbbüslərin dəstəklənməsi kimi global əhəmiyyəti ilə diqqətdədir. COP29 yekununda qəbul edilən qərarlar bəşəriyyətin gələcəyi üçün müstəsna önəm daşımaqla bərabər

nəzərə alsaq, bütün bunlar əməkdaşlıq üçün mühüm meyarlardır.

AZƏRBAYCAN QAZININ AVROPANIN ENERJİ TƏHLÜKƏSİZLİYİNƏ TÖHFƏSİ

Müasir dünyamızda Azərbaycan qazı Avropanın enerji təhlükəsizliyinə də öz töhfəsini verir. 2022-ci ilin iyul ayında Azərbaycanla Avropa Komissiyası arasında enerji sahəsində strateji əməkdaşlıq üzrə Anlaşma Memorandumu imzalanıb. Albaniyanın qazlaşdırılması layihəsi ilə bağlı işlər cədvəle uyğun gedir. Həm Albaniya, həm də Azərbaycan ikitərəfli iqtisadi əməkdaşlığın, o cümlədən energetika sahəsində daha da inkişaf etdirilməsinə maraq göstərir. 2021-ci ildə Albaniya Azərbaycanın 79-cu xarici ticarət tərəfdaşı olub. Həmin ildə ölkələrimiz arasında ticarət dövriyyəsinin həcmi 4,95 milyon ABŞ dolları, o cümlədən idxalın həcmi 0,66 milyon dollar, ixracın həcmi 4,29 milyon dollar təşkil edib, xarici ticarət saldosu isə müsbət 3,63 milyon dollar olub. 2022-ci ilin yanvar-sentyabr aylarında Albaniya Azərbaycanın

Azərbaycanın liderlik qabiliyyətini və beynəlxalq nüfuzunu bir daha nümayiş etdirdi. Görüşdə COP29-un Azərbaycanda uğurla keçirilməsi münasibətilə dövlətimizin başçısına təbriklərini çatdıran Bayram Beqay bu tədbir çərçivəsində aparılan danışıqlar prosesində ciddi nailiyyətlər əldə edildiyini və iqlim gündəliyi ilə əlaqədar vacib qərarların qəbul olunduğunu vurğulayıb. Dövlətimizin başçısı COP29-a hazırlıq üçün ölkəmizin qısa vaxtı olmasına baxmayaraq, bütün təşkilati işlərin yüksək səviyyədə həyata keçirildiyini vurğulayıb. Prezident İlham Əliyev də öz növbəsində COP29-da iqlim gündəliyi ilə əlaqədar olduqca mühüm qərarların qəbul edildiyini məmnunluqla xatırladı.

Görüşdə XII Qlobal Bakı Forumunun beynəlxalq gündəlikdə duran məsələlərin müzakirəsi baxımından əhəmiyyətinə də toxunulub. Bu gün sevindirici haldır ki, Albaniya-Azərbaycan münasibətləri dostluq, qarşılıqlı anlaşma, qarşılıqlı dəstək və məqsədyönlülük kimi möhkəm təmələ əsaslanır.

Zümrüd BAYRAMOVA

Ermənistanla Azərbaycan arasında gedən 44 günlük müharibənin sonunda ermənilər kapitulyasiya sənədini imzalamaq məcburiyyətində qaldılar. 30 ildən artıq davam edən münaqişəni qısa müddətdə həll etməklə beynəlxalq güclərin bacarmadığını etdi, ədalətli postmüharibə mənzərəsini yaratdı. Ermənistanın səhv etdiyini ona ağır bədəl ödətməklə başa saldı.

Müharibədən 4 il 4 ay keçir, amma hələ də çoxdan müzakirə olunan sülh müqaviləsi imzalanmayıb. Yəni də bəzi güclərin oyun-pozanlılığı sayəsində revanşist ermənilərin zəif müharibə bağırıqları eşidilməkdə idi. Ta ki, rəsmi İrəvanın çıxış yolu qalmayana qədər. Bəli, artıq hərəkətlənmə var, Ermənistan hakimiyyəti Azərbaycanın şərtləri daxilində sülh müqaviləsinin imzalanmasının mümkünliyindən danışır.

Azərbaycan Xarici İşlər Nazirliyi Ermənistanla sülh sazişi üzrə danışıqların bitməsi ilə bağlı bəyanat verib. Bəyanatda Azərbaycan və Ermənistan arasında sülh və dövlətlərarası münasibətlərin qurulması haqqında Saziş layihəsinin mətni üzrə

Üfüqdəki sülh

Yaxud, Ermənistanla Azərbaycan arasında etibarlı sülh olacaqmı?

də bu, başqa mənə daşıyır, baxmayaraq ki, bu şəraitdə tək başına mövcud ola biləcək mətnin də regional əhəmiyyət daşıyacağını inkar etmək mümkün deyil", - Paşinyan bildirib.

Yada salaq ki, məxməri inqilabdan əvvəl Ermənistanın gələcək baş naziri Ermənistanın parlament respublikasına çevrilməsinin əleyhinə çıxış etmişdi. O hesab edirdi ki, prezident Serj Sarkisyan hakimiyyətdə mümkün qədər uzun müddət qalmaq üçün hakimiyyət formasını xüsusi olaraq dəyişmək istəyir. Onun şübhələri doğru çıxdı, lakin hökumətə başçılıq edəndən sonra Paşinyan inanırdı ki, Sarkisyanın ideyasında hər şeydən əvvəl sağlam məntiq var. Konstitusiyanın dəyişdirilməsi mövzusu yalnız Qarabağ uğrunda ikinci müharibədən sonra yenidən gündəmə gəldi.

Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin müzakirəsi çərçivəsində Bakı İrəvandan Müstəqillik Bəyannaməsinə istinadən Qarabağın Ermənistana birləşməsindən bəhs edən maddənin Konstitusiyadan çıxarılmasını tələb edir. Bundan əlavə, Paşinyan "Real Ermənistan" dedikdə, başqa şeylərlə yanaşı, ermənilərlə türk-azərbaycanlılar arasında qarşıdurmanın rədd edilməsini nəzərdə tutur. Bu mübarizəyə alternativ olaraq o, özünün "Sülh kəsişməsi" layihəsini təklif edir ki, bu layihə çərçivəsində Cənubi

Qafqaz dövlətləri və onların qonşuları bir-biri ilə sərbəst ticarət edə, regionu birgə inkişaf etdirə biləcəklər. Lakin hələlik bir çox ermənilərin nəzərindən bu gözəl görüntülə-

danışıqların yekunlaşdığının məmnunluqla qeyd olunduğu bildirilib: "Bununla yanaşı, danışıq aparılmış mətnin imzalanması üçün əsas şərtin Azərbaycanın suverenliyi və ərazi bütövlüyünə qarşı iddiaların aradan qaldırılması məqsədilə Ermənistanın konstitusiyasına dəyişiklik edilməsi olduğu barədə Azərbaycanın uzunmüddətli və prinsipial mövqeyini bir daha diqqətə çatdırırıq. Eyni zamanda, ATƏT-in köhnəmiş və qeyri-funksional Minsk Qrupunun və aidiyyəti strukturların rəsmi şəkildə ləğv olunmasının zəruriliyini vurğulayırıq. İki ölkə arasında normalaşma prosesi ilə bağlı bu və digər məsələlər üzrə ikitərəfli dialoqu davam etdirməyə hazırıq".

Ermənistan XİN də təsdiqlədi

Ermənistan Xarici İşlər Nazirliyi Azərbaycanla sülh və dövlətlərarası münasibətlərin qurulması haqqında Saziş layihəsinin razılaşdırılması və bu barədə danışıqların başa çatması faktını təsdiq edib. Azərbaycanla sülh müqaviləsinin mətnini razılaşdırdıq", bunu Ermənistanın Baş naziri Nikol Paşinyan deyib və əlavə edib: "Azərbaycan və Ermənistan arasında sülh müzakirələri mətnin razılaşdırılması kimi mühüm bir hadisə ilə yekunlaşdı. Mətnin dərc olunmasına gəldikdə, açıq, təcrübəyə nəzər yetirmək lazımdır. Bu mətnə cəmiyyətimizdən gizlin heç bir şey yoxdur, hər

bənd bu və ya digər qaydada dərc olunub. Mən düşünürəm ki, cəmiyyətin bu mətnə xəbərsiz olduğunu deyə bilərik".

Baş nazir sazişin imzalanma vaxtından da danışaraq qeyd edib ki, razılaşmanı imzalamağa, bununla bağlı tarix və məkan danışıqlarına hazırıq: "Azərbaycan XİN ikitərəfli formatda danışıqlara hazır olduqlarını bildiren bəyanatla çıxış edib. Onların öz fikirləri var, bizim öz fikirlərimiz və güman edərik ki, danışıqlar zamanı bu fikirləri

yaxınlaşdırma biləcəyik".

Ermənistan XİN-in bununla bağlı məlumatında deyilir ki, Ermənistan Xarici İşlər Nazirliyi diplomatik kanallarla Azərbaycan XİN-ə Ermənistan Respublikasının "Ermənistan Respublikası ilə Azərbaycan Respublikası arasında sülh və dövlətlərarası münasibətlərin qurulması haqqında Saziş" layihəsinin iki razılaşdırılmamış maddəsi üzrə Bakının təkliflərini qəbul etdiyinə dair məlumat verib. Beləliklə, sülh sazişi imzalanmağa hazırdır. Ermənistan sənədin imzalanma vaxtı və yeri barədə Azərbaycanla məsləhətləşməyə hazırdır.

Xatırladaq ki, xarici işlər naziri Ceyhun Bayramov jurnalistlərə açıqlamasında deyib ki, Azərbaycanla Ermənistan arasında sülh sazişinin mətni ilə bağlı danışıqlar prosesi artıq yekunlaşıb. O bildirib ki, artıq Ermənistan son açıq qalan iki maddəni qəbul etdiyini Azərbaycana çatdırıb.

"Azərbaycanla sərhədə üçüncü dövlətin hərbiçiləri yerləşdirilməyəcək". Bunu deyən Ermənistanın Baş naziri Nikol Paşinyan bildirib ki, bu, Azərbaycanla razılaşmada yer alır. Sülh müqaviləsi imzalandıqdan sonra sərhəddə üçüncü dövlətin hərbiçiləri yerləşdirilməyəcək. Həmçinin, bütün müşahidəçilər də kənarlaşdırılacaq. Baş nazirə mövqeyini nə üçün dəyişdirdiyi sualını verən jurnalistə Paşinyan deyib ki, biz daha əvvəlki mövqeyimizi dəyişməmişik, sadəcə mətni

təhlil edərkən anladıq ki, bu cür Ermənistanın daha çox xeyrinə olacaq: "Təhlükəsizlik Şurasında da bunu müzakirə etdik".

Ermənistan referenduma hazırlaşır

Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyan respublikanın Konstitusiyasını məxməri inqilabdan dərhal sonra dəyişdirmək istədiyini, lakin o vaxt onun cəmi bir neçə aylıq olduğu üçün bunu vaxtsız hesab etdiyini bildirib. Digər şeylər arasında, insanlar hələ başa düşmürdülər ki, onlar üçün hansı idarəetmə forması daha yaxşıdır: parlament və ya prezident. Paşinyanın sözlərinə görə, o vaxtdan bəri ölkənin Əsas Qanununun dəyişdirilməsi üçün daha çox səbəb var.

"Yeni Konstitusiya ilə bağlı irəli sürdüyüm tezis geniş müzakirə olundu və Azərbaycanın irəli sürdüyü tələbin yerinə yetirilməsi kimi təqdim olundu. Reallıqda "Real Ermənistan" ideologiyası çərçivəsində

rin arxasında yalnız Azərbaycanın Zəngəzur dəhlizinin açılması tələbləri gizlənilir.

Ardı Səh. 5

Əvvəli-Səh-4

Bu baxımdan təəccüblü deyil ki, Gallup Beynəlxalq Assosiasiyasının Ermənistan nümayəndəliyinin sorğusuna əsasən, ermənilərin əksəriyyəti Konstitusiyanın dəyişdirilməsinin əleyhinədir. Belə ki, respondentlərin 59,6%-i Konstitusiyada dəyişdiriləsi heç nə olmadığına əmindir, 18,4%-i bəzi bəndlərin dəyişdirilməsinə razıdır, 7,5%-i isə tamamilə yeni sənəd qəbul etməyə hazırdır. Digər 14,5% isə qərarını verməyib. Müqayisə üçün qeyd edək ki, 2024-cü ilin yanvarında 34,2% hər hansı düzəlişin əleyhinə, 14% bəzi bəndlərin dəyişdirilməsinə, 13% isə yeni Konstitusiyanın lehinə olub. 38,8%-i cavab verməkdə çətinlik çəkib. Gallup Beynəlxalq Assosiasiyasının Ermənistan nümayəndəliyinin rəhbəri Aram Navasardyan hesab edir ki, Azərbaycan prezidenti İlham Əliyevin ölkə Konstitusiyasının dəyişdirilməsi tələbi ermənilərin mövqeyinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir edib.

Eyni zamanda, respondentlərin əksəriyyəti Ermənistanın növbədənkenar parlament seçkilərinə ehtiyacı olduğuna əmindir. Xüsusilə, 44% bu tələbi tam dəstəkləyir, 16,4% bunun "çox güman ki" edilməli olduğunu düşünür. 23,5% bunun qəti əleyhinə olduğunu, 10,3% isə seçkilərin "kifayət qədər lazımsız" olduğunu bildirib.

Eyni zamanda, Navasardyan hesab edir ki, ermənilərin 23,5%-ni Paşinyanın və onun Mülki Müqaviləsi partiyasının tərəfdarları kimi daxil etmək səhv olardı. "İnanıram ki, burada indiki hakimiyyətə və ya səs verə biləcəyi siyasi qüvvəyə alternativ görməyən

2026-cı ilə qədər yeni Konstitusiyanın mətnini hazırlamaq niyyətindədir. Hakimiyyət layihəni növbəti parlament seçkilərinə qədər dərc edəcək və ondan sonra referendum keçirməyi planlaşdırır.

Qafqaz İnstitutunun elmi işçisi Qrant Mikaelyan qeyd edir:

"Hansı regional əhəmiyyətdən danışmaq olar? Yeni Konstitusiya, şübhəsiz ki, Ermənistanın Gürcüstan və İranla münasibətlərinə təsir etməyəcək. Ancaq Azərbaycan və Türkiyə bunda maraqlıdır.

Ola bilsin, Paşinyan Avropaya inteqrasiya ilə bağlı bəndi Konstitusiyaya daxil etsə, bu, Moskva ilə İrəvan münasibətlərinə təsir edəcək... Amma bütün bu hekayədə əsas ünvan Bakıdır. Paşinyan Əliyevə aydın şəkildə bildirir ki, o, sülh müqaviləsi naminə güzəştə getməyə hazırdır".

Eyni zamanda ekspert qeyd edib ki, Ermənistan Konstitusiyası həmişə balanssız olub. Hər bir dövlət başçısı onu öz ehtiyaclarına uyğun yenidən yazmağa çalışsa da, hələ ki, heç kim tam şəkildə buna nail ola bilməyib. "Əsas Qanun 1995, 2005 və

Üfüqdəki sülh

çünki onun layihəsinin ictimai dəstəyinin olmadığı hamıya aydındır", - ekspert bildirib.

İran, Fransa, İspaniya, Almaniya, Estoniya, Litva və Gürcüstandan reaksiyalar

İran Azərbaycan və Ermənistan arasında sülh sazişi üzrə əldə olunan anlaşmanı təqdir edir. Bu barədə İran Xarici İşlər Nazirliyinin sözcüsü İsmayıl Bəqai açıqlama verib. O, İranın Ermənistan və Azərbaycan arasında sülh sazişinin müddəalarının razılaşdırılmasını təqdir etdiyini bildirib.

Nazirlik rəsmisi bu addımı Cənubi Qafqazda uzunmüddətli sabitliyin və sülhün bərqərar olması yolunda mühüm addım kimi dəyərləndirib: "Ümid edirik ki, tərəflər fikir ayrılıqlarını dialoq və diplomatiya yolu ilə həll edərək tezliklə sülh sazişini imzalayaçaq və bunun nəticəsində regionda davamlı

sında tarixi razılaşmanı alqışlayır. Bu, regionda sülh və sabitliyə nail olmaq üçün çoxdan gözlənilən addımdır və biz sülh müqaviləsinin tezliklə imzalanacağına ümid edirik", - Tsaxkna özünün X səhifəsində yazıb.

Berbok İrəvanın Bakı ilə danışıqlarda atdığı addımları "cəsarətli güzəştlər" adlandırır. Nazir hesab edir ki, Ermənistanla Azərbaycan arasında davamlı sülh uzun illər davam edən münaqişədən sonra reallığa çevrilib. Almaniyanın xarici işlər naziri Annalena Baerbok tərəflərin sülh müqaviləsi mətninin yekun razılaşdırılmasını şərh edərkən Yerevanın Bakı ilə danışıqlarda atdığı addımları "cəsarətli güzəştlər" adlandırır. Baerbok X sosial şəbəkəsində yazıb ki, Almaniya Ermənistan və Azərbaycanın sülh müqaviləsinin mətni üzrə danışıqların başa çatması ilə bağlı bəyanatını alqışlayır. "Onilliklər davam edən müharibədən sonra

sülh və sabitlik təmin olunacaq".

Fransa, İspaniya və Estoniyanın Xarici İşlər nazirlikləri Ermənistan və Azərbaycan arasında danışıqların başa çatmasını dəstəkləyiblər. Fransa, İspaniya və Estoniyanın Xarici İşlər nazirlikləri Ermənistan və Azərbaycan arasında sülh müqaviləsi layihəsi üzrə danışıqların başa çatması ilə bağlı bəyanat yayıblar. Fransa Xarici İşlər Nazirliyinin bəyanatında deyilir: "Fransa Ermənistan və Azərbaycan arasında sülh müqaviləsi üzrə danışıqların uğurla başa çatması elanını alqışlayır və onun tezliklə imzalanmasına ümid edir".

Fransa Xarici İşlər Nazirliyi onu da qeyd edib ki, Ermənistan və Azərbaycan arasında münasibətlərin normallaşması hər iki dövlətin ərazi bütövlüyü və suverenliyinə hörmətlə yanaşmaqla Cənubi Qafqazın region əhalisinin mənafeyi naminə açıq sərhədləri olan sülh, inteqrasiya və əməkdaşlıq zonasına çevrilməsinə imkan verəlməlidir.

İspaniya Xarici İşlər Nazirliyi Ermənistan və Azərbaycan arasında razılaşma xəbərini alqışlayıb və ümid edir ki, bu, iki ölkə arasında yekun müqavilənin bağlanmasına gətirib çıxaraçaq. "İspaniya Cənubi Qafqazda sülh və sabitliyə sadiqliyini bir daha təsdiqləyir", - XİN-dən bildiriblər.

Estoniyanın xarici işlər naziri Marqus Tsahkna da oxşar bəyanatla çıxış edib. "Estoniya Ermənistan və Azərbaycan ara-

davamlı sülh reallığına çevrildi. Bu, təkə region üçün deyil, onun hüdudlarından kənarda da vacibdir. Uzun sürən danışıqlardan sonra Ermənistan öz cəsarətli güzəştləri ilə bizim hər iki ölkəni müşayiət etdiyimiz sülh yolunda bu son addımı mümkün edir. "Mən hər iki tərəfi sülh müqaviləsi imzalamağa çağırıram" deyər XİN başçısı qeyd edib.

Gürcüstan Xarici İşlər Nazirliyinin bəyanatı X sosial şəbəkə səhifəsində yerləşdirilib. Gürcüstan Xarici İşlər Nazirliyi Ermənistan və Azərbaycan arasında sülh müqaviləsinin bütün on yeddi bəndi üzrə əldə edilmiş razılaşmanı alqışlayır. Departamentin "X" sosial şəbəkəsindəki səhifəsində deyilir: "Bu, regionda uzunmüddətli sülh və sabitliyin bərqərar olması istiqamətində tarixi addımdır".

Litvanın xarici işlər naziri Kestutis Budris Ermənistan və Azərbaycan arasında sülh müqaviləsinin mətni üzrə danışıqların uğurla başa çatmasını alqışlayıb və sülh müqaviləsinin tezliklə imzalanacağına ümid etdiyini bildirib. "Litva Ermənistan və Azərbaycan arasında danışıqların başa çatması xəbərini alqışlayır. "Ümid edirəm ki, sülh sazişinin tezliklə imzalanacağını görə-cəyəm", - Litvanın xarici işlər naziri X. mikrobloqunda yazıb.

İnanmaq istərdik ki, sülhə gedən yolda "qara tikanlar" olmayacaq, 37 illik münaqişə nəhayət sülhlə bitəcək. Müharibəyə xərclənən vəsaitlər daha lazımlı sahələrə sərf olunacaq.

V.VƏLİYEV

insanlar var", - sosioloq qeyd edib. Xüsusilə, sorğu nəticəsində məlum olub ki, respondentlərin yalnız 9%-i baş nazirin fəaliyyətini tam bəyənib. 15,5% bunu "olduqca müsbət" kimi qiymətləndirir. "Yoxsa mənfi" - 19,1%. 46,5% isə tamamilə narazıdır.

Nə olursa olsun, Paşinyan hökuməti

2015-ci illərdə yenidən yazılıb. Referendumlar həmişə saxtalaşdırılırdı, lakin qəbul edilən Konstitusiyalar hakim elitaya hakimiyyəti saxlamağa kömək etmədi. Öz növbəsində Paşinyan artıq plebissit mərhələsində uğursuzluğa düçar olacaq,

Qlobal istiləşmə və onun ağır nəticələri ilə bağlı yetərinə həyəcan təbili çalınıb və dünya ictimaiyyəti bununla bağlı bəşəriyyəti nələrin gözlədiyi haqqında kifayət qədər məlumatlıdır. Məhz qlobal istiləşmə səbəbindən daimi donuşluğun əriməsi halında virusların oyanacağı ilə bağlı xəbərdarlıq da edilib. Son zamanlar qlobal istiləşmə qorxusu barədə qeyd olunanların fonunda həm də daimi donuşluğun açılması daha bir fəlakətdən xəbər verir və haqlı olaraq da dünya ictimaiyyətini düşündürür.

Əslində, elmə də məlumdur ki, əgər daimi donuşluq ərisə, havaya təxminən 500 gıqaton karbon buraxılacaq. Bu isə o deməkdir ki, planetin ekosisteminə güclü zərbə olacaq və heyvanat aləmindən uyğunlaşa bilməyənlər çoxlu sayda tələf olacaqlar. Amma ən əsası odur ki, qlobal miqyasda isti özünün mənfi təsirlərini bütün istiqamətlərdə göstərəcək. İndi insanları düşündürən suallar da bellidir. Əgər istiləşmə qlobal xarakter daşıyarsa, bu necə ola bilər?

Daimi donuşluğun əriməsi təhlükəsi nədir?

Məskunlaşdığımız planetdə, yəni, Yer kürəsində balinaların “şumladığı” dibi belli olmayan okeanlar, pələnglərin ov etdikləri və zooloqların məhz barəsində həyəcan təbili çaldıqları nəslilə kəsilməkdə olan nəhəng qorilla növlərini xilas edən vəhşi cəngəlliklər, aslanların, zürafələrin, fil sürülərinin və vəhşi heyvanların “gəzdikləri” savannalar, palçıqlı çaylarda timsahların ov pusqusunda yatdıqları yerlər var. Eləcə də Yer kürəsində çoxlu buz qatı olan ərazilər var və biz təkcə Arktika, yaxud da Antarktidadan danışmırıq. Dünyanın bir çox yerləri hələ də “sirlər xəzinəsi” kimi qalmaqdadır.

Daimi donmuş torpaq hesab olunan daimi donuşluq təkcə soyuq qütblərdə tapılır. Bir çox yerlərdə, məsələn, Alyaskada, Kanada adalarında, Qrenlandiyada, Sibirdə, Yakutiya, Saxalində və Uzaq Şərqdə rast gəlinir. Həm də Qazaxıstan, Monqolustan və Çində də belə yerlərə təsadüf edilir. Orada, yəni, donmuş torpaqda tamamilə fərqli bir həyat, özü də sürətlə davam edir. Məsələn, həmin yerlərin birində, Yakutiya torpaq rekord dərinlikdə, daha dəqiq desək, 1370 metr qalınlıqda donub. Daimi donuşluq olan bu ərazilərin torpağının dərin qatlarında isə min illik yaşı olan viruslar buzun altında “qorunaraq” saxlanılır və belə demək mümkünsə, hələ “yadır”. Buna yatmış “bioloji bir ordu” desək, yəqin ki, yanlışdır. Maraqlıdır, görəsən, həmin bu bioloji ordu “yuxudan oyananda”, yəni, yer kürəsinə “buraxılanda” və səpələnəndə nə olacağı haqqında düşünərkən bəşəriyyəti nə gözlədiyini təsəvvür edəndə insan cəmiyyəti hansı vəziyyətlə qarşılaşacağını fərqləndirə bilər?

“100 min ildir yerin dərin qatları altında donmuş vəziyyətdə qalan və indi “meydana çıxıb” yeni virusların yayılması böyük təhlükə yarada bilər. Onlar özü özlüyündə çox təhlükəli sayılmaya da bilər, lakin onlar yeni olduqlarına və onlara qarşı immunitet olmadığına görə, məhz bu baxımdan kifayət qədər təhlükəli hesab olunurlar”, deyər Rusiya Elmlər Akademiyasının Puşinsk biologiya tədqiqatları elmi mərkəzinin aparıcı əməkdaşı Aleksey Karnaukov izah edib.

Beləliklə, daimi donuşluğun əriməsi halında biz yeni viruslar, epidemiyalar və xəstəliklərə üz-üzə qalmalı ola bilərik. Alimlər artıq onlara “Mafusayla mikrobları” və ya zombi virusları adını da veriblər. Onlar təkcə bizə deyil, bütün fauna və flora da təsir edə bilərlər. Bu isə onu deməyə əsas verir ki, qlobal istiləşmə və daimi donuşluğun əriməsi ilə ətrafımızdakı dünyamız dəyişəcək. Gözləntilərə görə bir çox növ hətta məhv olacaq, bəziləri də mutasiyaya uğrayacaqlar ki, bunun özü də təhlükəli ola

Qlobal istiləşmə və kataklizmlər fonunda TƏHLÜKƏLİ GÖZLƏNTİLƏR

bilir.

Qlobal istiləşmənin real nəticələri

Qlobal istiləşmə artıq çoxdandır ki, müşahidə edilir və artıq qorxulu olan proses baş verməkdədir. Alimlər qeyd ediblər ki, son illərdə çayirtkələrin ölçüləri xeyli artıb və 300 min il əvvəl yoxa çıxan Eskulapiya ilanları belə gözlənilmədən Britaniyaya qayıdıblar. Amma bəşəriyyət itkisiz də olmasa belə, dəyişikliklərə hazırlaşa biləcəyini düşünür. O zaman bu qlobal istiləşmənin qorxusu nədədir?

Alimlərin tədqiqatlarının nəticələrinə görə daimi donuşluğun səth təbəqəsi 50-70% sudur və əgər hamısı ərisə, bu, bataqlığa və torpağın çökməsinə səbəb olacaq. Yeni, bu ərazilər həyat üçün tamamilə yararlı hala düşəcək. Şimal qütbü artıq göründüyü kimi olmayacaq. İnsanların əsrlər boyu burada qurduqları hər şey dağılacaq. Sözsüz ki, bu, bir anda deyil, tədricən baş verəcək. Yeni, kataklizm ardınca yenidən kataklizm, fəlakət ardınca yenidən fəlakət, qəzaların ardınca yenidən qəza gözlənilir. Sözsüz ki, insanlar isə artıq heç nə edə bilmirlər.

Ortada real təhlükə var və ən azından göz önündə olanlar da diqqətdən yayınan deyil. Məsələn, Krasnoyarsk diyarında yüzrlə mühəndisin üzərində işlədiyi şey budur ki, əbədi və daimi donun üzərində tikilmiş evlərin “taleyi” necə olacaq. Çünki həmişə əbədi olacaq kimi görünürdü, amma məlum oldu ki, əslində heç bir şey əbədi deyil və artıq bununla da “vidalaşmaq” lazımdır. Bundan əlavə, insanlara təsir göstərə bilən faktorlar da özünü göstərməkdədir. Bu barədə bir çox alimlər xəbərdarlıqlar ediblər. Məsələn, Dövlət Dumasının Ekologiya, Təbii Sərvətlər və Ətraf Mühitin Mühafizəsi Komitəsi sədrinin birinci müavini Vladimir Burmatov xüsusilə belə bir xəbərdarlıq edib.

Qlobal istiləşmə dövründə “yeni dünya” belə olacaq

Qlobal istiləşmənin təzahürü kimi ortaya çıxacaq bəzi məqamlar da indidən bilinir. Məsələn, qeyd olunur ki, soyuq bölgələrdə texnogen fəlakətlər, dünyada epidemiyalar, planetdə ümumi iqlim dəyişikliyi, heyvanların və bitkilərin miqrasiyası və nəslinin kəsilməsi, sahil daşqınları, dənən cəngəlliyin çiçək açdığı yerlərdə artıq quraqlıqlar,

əsrələr boyu sönmüş vulkanların ərazilərində zəlzələlər olacağı gözlənilir. Hətta qeyd olunur ki, İslandiya bundan sonra heç xəritədə də olmayacaq, çünki onun torpaqları ilk olaraq “əriyəcək”, çünki orada artıq uzun zamandır ki, həddindən artıq çox istidir.

İslandiyanın oyanmış vulkanları ilə bağlı xəbərlər keçən ildən bəri bir çox mətbuat səhifələrinin manşetlərində yer alır. İndi bir çox ölkələrin Meteorologiya İdarələri İslandiyanın ən böyük buz örtüyü olan qatda bir vulkanın, Bardarbunqa vulkanının 10 ildir ki, orada “yatıb qaldığını” bildirirlər. Qeyd olunanlara görə, sonuncu dəfə “yuxudan oyandığı” zaman bir az “nədinclik” etdi, sonra yenə susdu. Amma yeni ildən bəri alimlər artıq bu yerlərdə 130-dan çox zəlzələ qeydə alıblarsa, deməli, vəziyyət heç də ürəkəcan deyil. İndiyədək yeraltı təkanlar beş baldan yuxarı gücündə olmayıblar, lakin seysmoloqların fikrinə, bu, qarşından gələn partlayışdan əvvəlki sakitlik hesab olunur. Düzdür, xoşbəxtlikdən bu yerlərdə demək olar ki, insan yoxdur və bu da itkilərin olmayacağı deməkdir. Ancaq çox güman ki, islandiyalılar üçün heç də xoşagəlməz nəticələr olmasa da, parlaq təbii “şou” olacaq.

Fakt budur ki, 19-cu əsrin əvvəlindən sonunadək maqnitudası 8,5-dən yuxarı olan 6 meqazəlzələ baş verib. Lakin 20-ci əsrdə 10-a yaxın belə zəlzələ olub. Eyni zamanda onu da diqqətə çatdırmaq ki, 21-ci əsrin cəmi 25 ilində isə artıq 6 dəfə belə zəlzələ olub. Zəlzələlərin artım sürəti dəyişməzə belə, o zaman insanlar daha bir rekord riski ilə üzləşə biləcəyini indidən bilməlidirlər. Bəli, quraqlıq özü də məntiqi nəticədir və bundan sonra baş verəcək meşə yanğınları və məhsuldar rayonlarda məhsul çatışmazlığı məsələlərini də proqnozlaşdırmaq və bu barədə ciddi danışmaq olar.

Niyə mühafizə tədbirləri kömək etmir

Bəs niyə qlobal istiləşmə birdən-birə indi “başlamağa” qərar verdi? Axı, hər kəs bu barədə çoxdan bildirdi və ölkələr Yerini həddindən artıq istiləşməsinin qarşısını almaq üçün hələ keçən əsrdə “saxlama”, yaxud da “ləngitmə” tədbirləri haqqında razılığa gəlmişdilər. Nə səhv oldu və hansı yanlışlığa yol verildi? Siyasətçilər vədlər verib, sonra da vədlərini yerinə yetirə bilmədilərmi? Yoxsa alimlər hesablamalarında yenə səhvə yol vermiş oldular? Əslində, hər

iki hal, yəni, həm vədlər yerinə yetirilmədi, həm də hesablamalarda, qənaətlərdə səhvlərə yol verildi.

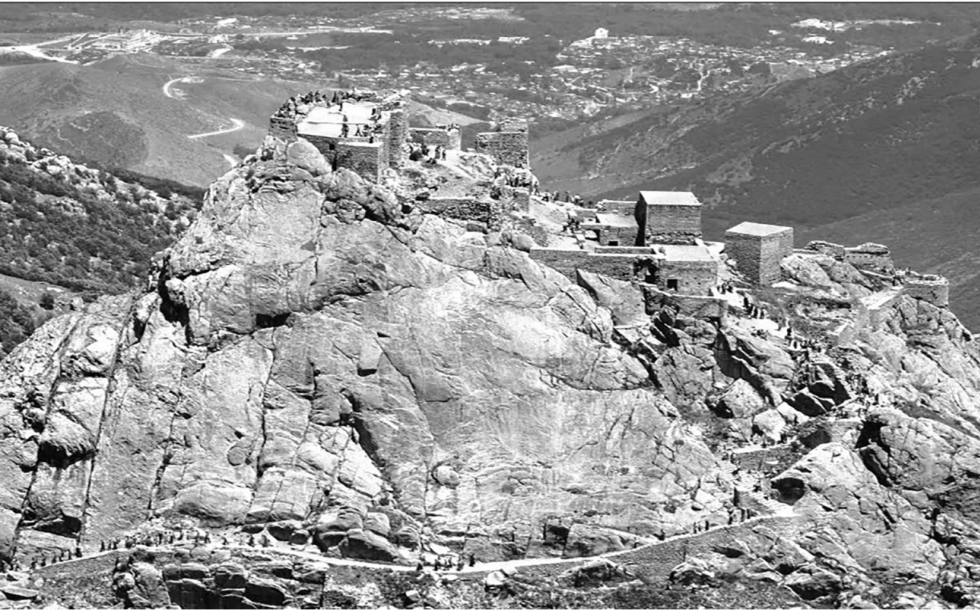
İstixana qazlarının tullantılarını azaltmaq üçün planlaşdırılan tədbirlər elə plan üzərində qaldı və planlaşdırıldığı kimi həyata keçirmək üçün tədbirlər çox mürəkkəb görünmüş oldu. Ona görə də artıq insan cəmiyyəti təbiətin dəyişməsindən, ekoloji dəyişənlikdən, qlobal istiləşmədən bir addım geridədir. Çünki qlobal istiləşmə “tələsir” və ümumiyyətlə, insanları qətiyyənlə “gözləmir”, öz təbii axarı ilə davam edir. Alimlər qlobal istiləşmənin planetimizdə necə inkişaf etdiyini göstərən əyrini eksponensial artım trayektoriyası adlandırırlar. Başqa sözlə, qlobal istiləşmə, rus atalar sözündə deyildiyi kimi, yavaş-yavaş başlayır və sonra çox sürətlə hərəkət edir. Əvvəlcə çox yavaş, sonra sürətli və bundan sonra da daha sürətli şəkildə artır. Nəhayət, o, fəlakətli artım templəri əldə edir və biz bunu, məsələn, eksponent olaraq inkişaf edəndə gördük. Əvvəlcə bir neçə onlarla hadisə məhz uzaqda, haradasa, Çində və ya başqa bir yerdə baş verəndə onları müşahidə edirik. Amma bir məsələni nəzərdən qaçırmamaq olmasın ki, qlobal istiləşmə təkcə bir ölkə daxilində deyil, bütün dünya üzrə təxminən eyni şəkildə, eyni trayektoriyaya üzrə “inkişaf edir, artır...”

Qlobal istiləşmə nəticəsində nə qədər insan həyatını itirə, tələf ola bilər?

Qlobal istiləşmənin planetimizə “nə verəcəyini”, daha dəqiq desək, nə qədər insan tələfatına səbəb olacağını alimlər artıq hesablayıblar da. Həmin hesablamalara görə qlobal istiləşmə və onun yaratdığı fəsadlar səbəbindən bir milyarda yaxın insan tələf olacaq, öləcək. Əlbəttə ki, bu, olduqca dəhşətli səslenir və çox böyük bir statistik rəqəm olaraq görünür. Amma elmi baxımdan yanaşan alimlər məhz səkkiz milyardlıq əhali üçün bu rəqəmi nədənsə o qədər də böyük hesab etmirlər. Üstəlik, qarşından gələn əsrin əvvəlində dünya əhalisinin 10 milyarddan çox olacağı gözlənilirdi üçün planetimiz üçün bu rəqəmin həddindən artıq çox olması barədə düşünülür. Lakin nəzərə almaq lazım idi ki, söhbət əvvəla, insan tələfatından gedir və üstəlik 10 milyardlıq belə insanın 1 milyardı düz 10 faizi deməkdir. Deməli, söhbət artımın fonunda belə 10 faiz tələfatdan gedir.

İndi alimlərə “təskinlik verən” məhz gözlənilən itgilərlə bağlı qeyd olunan rəqəmin elə məhz 10 faiz olmasıdır. Buna görə də alimlər qeyd edirlər ki, “ssenari” o qədər də pis deyil. Daha dəqiq desək, fəlakətli olmayacağı qənaəti var deyər bu qədər soyuq-qanlı yanaşılır. Amma unutmamaq lazım deyil ki, qlobal istiləşmə təkcə insan tələfatı və itgilərlə bitməyəcək. Nəzərə almaq lazımdır ki, dünya “dəyişəcək”, kataklizmlər bir-birini əvəz edəcək və sağ qalanlar da “isti planetdə” yaşamağa olacaqlar. Ancaq onu da diqqətə çatdırmaq ki, başqa bir hipotez, başqa bir fərziyyə də mövcuddur və bu fərziyyəyə görə, Yerini “istiləşməsi” yeni buz dövrünün başlanğıcı da ola bilər. Qeyd olunur ki, bu hal planetdə əvvəllər də olub və görünür, yenidən bir daha baş verə bilər. İstənilən halda, qlobal istiləşmə dediyimiz problemin törədcəyi məqamları bəşəriyyət indidən nəzərə almalıdır. Əks halda, nəticə daha acınacaqlı ola, tələfat və itgilər daha çox ola bilər...

İnam Hacıyev

Tarixin ilk sosial dövlətinin banisi, bəşər tarixinin ən görkəmli sərkərdələrindən biri adlandırılan Babək və hürremiliyin ideoloji bazasında aparılmış möhtəşəm qəhrəmanlıq epoxası haqda bəzi həqiqətlər "İslam dövrlərində əsərlər yazan ərəb və fars tarixçiləri bəzi hərəkətlərin mahiyyətini və məqsədini düşünə bilməmişlər. Buna görə də, bu hərəkətləra başçılıq edənləri bədməzhəb, dinsiz, kafir adlandırır, onların möhtərəm adını, əziz xatirəsini çirkin töhmət və iftiralarla bulamış, məqsədlərini, ideologiyalarını yalan sözlərlə təhrif etmişlər. Belə bir iş Babək Hürremi haqqında da görülmüşdür". Məşhur İran şərqşünası Səid Nəfisi

Tariximizin ləkələnməsinə cəhd edilən şərəfli dövrü

Azərbaycan tarixində ən şərəfli dövrlərdən olan Hürremilər Hərəkatı (VIII-IX əsrlər) və hərəkatın nəticəsi olaraq Babəkin başçılığı (816-838) vaxtı yaradılan Hürremi dövləti haqda bizə gəlib çatan məlumatların böyük əksəriyyəti ərəb tarixçələrinə məxsusdur. Bu tarixçilər də xəlifə sarayında oturub əsl həqiqəti yazı bilməzdilər. Bu səbəbdən də həmin mənbələrdə Xilafətin mövqeyinə uyğun olmayan məqamların obyektiv şəkildə təqdim olunduğuna heç cür inanmaq olmaz.

Ərəb işğalından sonra Babək və hürremilik mənbələrin çoxu məhv edilib və məhz bu səbəbdən indi əlimizdəki mənbələrin çoxu xəlifə sarayının saxtakar tarixçilərinin yazdığı cəfəngiyyatlardır. Bu şəraitdən istifadə edən bəzi qüvvələr uzun zamandan bəridir ki, tarixdə öz möhtəşəm izini qoyan bu hərəkatı, bu hərəkatın bazasında yaranmış Hürremi dövlətinin və onun başçısını ləkələməyə çalışırlar.

Müasir dövrimüzdə isə bəzi xarici dövlətlərdən dəstəklənən və idarə edilən “araşdırmaçılar” bu missiyanı davam etdirmək üçün fərqli metodlara əl atırlar. Gah hürrəmiyyətin təktarıncılığı zidd olduğunu, gah bu ideologiyanın əxlaqsızlığa söykəndiyini iddia edirlər. Lakin görəndə ki, belə cəfəngiyyatlarla bu xalqın gen yaddaşından Babək sevgisini silə bilməyəcəklər, o zaman başqa taktikaya keçdilər. İndi də Babəkin fars olduğu, Sasani dövlətinin ərəblərdən qurtarmaq üçün çalışdığı iddia olunur.

Siyasi İslam, təriqətçilik ixrac etməklə məşğul olan dövlətlərin ideoloji institutları isə daha fərqli metodlardan istifadə edirlər. Fanatik dindarlar gerçəkliyi inkar etmənin fayda vermədiyini, ortada aşkar faktlar olduğunu anlayandan sonra Babəkin müsəlman olduğunu, xülfənin siyasəti ilə razılaşmadığından mübarizəyə qalxdığını iddia etməyə başladılar.

Bəzi araşdırmaçılar bu yalan iddialarla tarixi mənbələri istədikləri kimi şərh edərək mediada ağılaşıqmaz məqalələrlə çıxış edirlər. Düşünürük ki, bu biabırılığa son qoymağın vaxtı gəlib çatıb.

Azərbaycana ərəb təcavüzünün real nəticələri

VII əsrdə Yaxın Şərqdə yeni dinin yaranması yarımövəşi ərəb qəbilələrinin islam ideologiyası ətrafında Ərəb Xilafətində bir-

ləşməsinə gətirib çıxardı. Ərəb-islam dövləti VII əsrin ortalarına yaxın hərbi cəhətdən xeyli güclənmiş və bütün ətraf ölkələri öz hakimiyyəti altına almaq üçün istilaçı və talançı yürüslərə başlamışdı. Xüsusilə də, əsas hədəf şimal-şərq və şimal-qərb istiqamətində yerləşən məhsuldar və zəngin təbiətli torpaqlar idi.

Orta əsr mənbələrində qeyd olunur ki, ərəblər işğal etdikləri ərazilərdə öz dinlərini “qeyri-kitab əhli” (?) və ya “kafir” (?) adlandırdıqları yerli əhaliyə qılınc gücünə qəbul etdirməyə çalışır, ən qədim təktənnilərinin (zərdüştlüyün) ən qədim müqəddəs kitabının (Avestanın) mənəvi sahibi olan xalqımıza qarşı insanlığa sığmayan hər cür vəsitə ilə

zor işlədirdilər.

Halbuki, “Zərdüştün müvəhhid və təkalahlı olmasını Əli ibn Əbu Talib (Məhəmməd peyğəmbərin mənəvi varisi və islamın ilk imamlarından biri), ondan sonra Hüzeyfə, Seid ibn-Müseyib və başqaları qəbul etmişlər” (İsmayıl Şəms, “Avesta”).

Həzrət Əliden “məcusilər” (zərdüştilər) haqda soruşulduqda isə, o, belə cavab vermişdi: “Məcusilərə toxunmayın, onlara kitab və peyğəmbər göndərilmişdir”.

Azərbaycan xalqına məxsus qədim məbədlər dağıdılır və ya xristianlara (məs. ermənilərə) peşkəş olunurdu. Bundan əlavə, bütün dini-fəlsəfi, elmi kitablar "Quranda yoxdursa, küfrdür" iddiası ilə yandırılır, qiymətli incəsənət əsərləri Xilafət paytaxtına daşınır, alimlər əsir aparılır, ruhani ustadlar öldürülür, təbii sərvətlər, həmçinin əhalinin mal-mülkü qarət olunurdu.

Görkəmli tarixçi akademik Ziya Bünyadov "Azərbaycan VII-IX əsrlərdə" adlı əsərində dövrün tarixçilərinə istinadən yazır: " Ərəblər yerli əhalini sürətlə müsəlmanlaşdırmaq üçün islami, ərəb dili və digər adət-ənənələrini qəbul etməyənlərin üzərinə olduqca ağır vergilər qoyurdular. Bu vergidən can qurtarmaq üçün əksər adamlar üzde özlərini bu şərtləri qəbul edən kimi göstərirdi, hətta özlərinə ərəb adları götürməyə məcbur olurdular".

Beləliklə, məlum olur ki, islam dinini əldə bayraq edən ərəblər öz ideologiyalarını yeritmək, maddi sərvətlər əldə etmək, münbit torlaqları işğal etmək üçün bu torpaqlarda yaşayan yüz minlərlə insanı öldürmüş, ölkəmizi xaraba qovmuşlar.

"Böyük müfəkkir Mirzə Fətəli Axundov bu prosesi belə ifadə edib: "Ərəblər bizim minillik səltənətimizi yıxdılar, şan və şövkətimizi bərbad etdilər, vətənimizi elə xaraba-

Babək və Hürəmi Dövləti: Gizlədilmiş, saxtalaşdırılmış və yazılmamış tarix

Martin 14-ü Babək Hürbəminin ad gününü kimi qeyd olunur

dan da xarab etdilər ki, bu günə qədər abad etmək mümkün olmayıbdır” (Əsərləri II cild. Bakı 1961, səh 137)

Hürrəmiyyətin dini-fəlsəfi ideoloji bazası
Hürrəmi ideologiyası Zərdlülştlük və
Məzdəkizmin ehkamları üzərində qurularaq,
həm maddi dünyada, həm də insanın daxili-
lində qaranlıq və işıq, xeyir və şəər təmsalın-
da iki qüvvə arasında mübarizə gətirdiyini və
bu qüvvələrin Tanrının iki müxtəlif enerjisi
olduğunu iddia edirdi. Onlar Uca Tanrının
Ali Şəxsiyyət kimi əbədi mövcudluğuna inan-
ırdılar. Bu haqda görkəmli tarixçi, akademi-
k Məziya Bünyadov ərəb tarixçilərinə istinad-
ən yazır: "Birincisi, o özünün Babək adını
bərpa etdi, ikincisi, Tanrının insan surətində
təcəssüm nəzəriyyəsinə elan etdi,
üçüncüsü, ruhun bir bədəndən başqa bədə-
nə köçməsinə inanırdı, dördüncüsü, bu əqi-
dədə idi ki, imamın qeyb olan ruhu çox
sonralar qayıdacaqdır".

Azərbaycan xalqının ta qədimdən sülhsevər və humanist olduğunu hətta, ərəb tarixçiləri də etiraf ediblər. İbn ən-Nədim yazır: "Hürremilərin dini etiqadında qətl,

əzab və savaş yox idi, onlar bütün bunların nə olduğunu bilmirdilər”.

Bu gün dünyanın əsas problemlərindən olan, bəşəriyyəti xilasa aparacaq tolerantlıq məsələsi hələ çox minillər qabaq müqəddəs kitab "Avesta"də təsbit olunmuşdu: "Ey Mazda, dünyanın başlanğıcında bizim üçün din yaratdın. Ruha bədən qəlibini verdin, ona özüne xas olan ağıl xüsusiyyətini bağışladın, davranış öyrətdin ki, hər kəs səbəsliliklə öz dinini seçib qəbul etsin" ("Avesta"-Yasna 31-ci hat, "Ahnavaydqat"-11). İbn Ən-Nədim yazır: "Hürremilərin dini etiqadında qətl, əzab və savaşı yox idi, onlar bütün bunların nə olduğunu bilmirdilər".

**Babəkin şəxsiyyəti:
lider, hökmdar, sərkərdə**

Bir əsrdən artıq davam edən azadlıq hərəkatının son 22 ilində Babək zəruri atributlara malik qüdrətli dövlət yaratmışdı. Bu dövlətin silahlı qüvvələrə başçılıq edən hərbi komandanlığı, Ali şurası, dövlət xəzinəsi, bayraq, gerbi, ölkənin əyalətlərində mərkəzə bağlı idarəçilik strukturu, ehtiyat silah və azuqə bazaları və s. atributları olub.

«Babək Hürremi bütün ömrü boyu xilafətə qarşı vuruşaraq, Azərbaycanda islamı qədərki dövrdə mövcud olmuş, bu və ya digər şəkildə zərdüştlük və məzdekiliklə bağlı qayda-qanunların bərpasına can atmışdır»- Akademik Ziya Bünyadov.

Babək Hürremi sadə insanları dövlətin vilayət və şəhərlərinə hakim təyin edir, başqa dövlətlərlə müqavilələr bağlayır və səfir göndərirdi. Azərbaycan paytaxtında-Babəklin Bəzz şəhərindəki sarayında isə, Rum İmperatorluğunun səfiri yaşayırdı.

Babək bəşər tarixində sosial bərabərlik və azadlıq ideyalarının ilk carçısı, özünün

hakimiyyəti dövründə bu ideyanı gerçəkləşdirən şəxsiyyət oldu. Məhz bütün xalqın bərabər şəkildə yaşadığı, hər şeyin ümum-xalq mülkiyyəti sayıldığı bir cəmiyyət quruluşunu, sosial ədalətə söykənən dövlət sistemini ərəblər anlamadığından "hürremilərdə arvadlar da ümumdür" deyə böhtan yazırdılar (eyni cəfəngiyyəti biz yaxın tarixdə keçən əsrin 20-ci illərində Azərbaycanda kollektiv təsərrüfatlar yaradılan zaman cahil şəxslərin ifasında da eşitməmişik).

Guya onlar bütün vaxtlarını şən musiqi altında yeyib-içməklə, gülüb-oynamaqla keçirmişlər. Əbu Müzəffər İsfəraini yazır: "...hər iki cinsdən olan babəkilər ildə bir gecə o dağda musiqi və mey məclisinə toplaşib, poçğun işlər görərdilər". Əsində isə, bu ərəb tarixçisinin dediyi gecə, haqqında yəqin ki, heç bir məlumatı olmadığı xalqımızın Tanrıya həsr olunan ən müqəddəs bayramı- Novruz gecəsidir.

Bu iftirlarla bağlı görkəmli tarixçi, akademik Ziya Bünyadov yazır: "iyirmi ildən artıq xilafətə qarşı kəskin və cəsur azadlıq mübarizəsi aparmış bir xalqı şən və qayğısız ömür sürən başıpozuq bir kütlə kimi qələmə vermək mümkün deyil".

Babəkin missiyası və dünyanın ilk qırmızı bayrağı

Babək sevgisi 12 əsrdir bütün azərbaycanlıların qəlbində yaşayır. Hər il 14 martda Babək Hürreminin ad günündə minlərlə azərbaycanlı Bəzz qala şəhərini ziyarət edir, böyük şəxsiyyətimizin əziz xatirəsini yad edirlər. Onun ideyaları xalqın mənəviyyatında özünə əbədi və möhkəm yer tutdu. Babək Hürreminin qaldırdığı qırmızı bayraq yaddaşlarda yaşadı.

Bu bayrağı qəhrəman Azərbaycan oğulları tarix boyu daha bir neçə dəfə dövlət bayrağı kimi dalğalandırdılar. Bu bayraq Səfəvi İmperiyası dövründə bir daha ucaldıldı, 1908-ci ildə Cənubi Azərbaycan inqilabından sonra yaranan Azərbaycan dövlətinin bayrağı kimi qəbul olundu.

1918-ci ildə elan olunmuş 1-ci respublikanın ilk bayrağı Babəkin, Hürərəmi dövlətinin bayrağı idi- qırmızı fonda ortada aypara və səkkizgusəli ulduz.

2-ci respublikanın- Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikasının da ilk bayrağı belə idi- qırmızı rəngdə, yuxarı sol güncdə aypara və beşguşəli ulduz.

Xalqımızın qəlbində Azərbaycanın tarixi torpaqları üzərində güclü dövlət yaradan, ölkədə siyasi-inzibati və sosial-iqtisadi islahatlar həyata keçirən, 100 minlik ordu yaradaraq 22 il ərzində dünyanın ən güclü imperiyasının 6 böyük ordusunu darmadağın edən böyük şəxsiyyət yaşayır. Bu Babəkdir. Onun azadlıq və milli bərabərlik ideyaları bu günkü Azərbaycan dövlətinin əsas qayəsini təşkil edir. Azərbaycan xalqı öz tarixi kökləri üzərində öz dövlətini qurur.

Elçin Bayramlı
araştırmacı-jurnalist

PS: 2010-cu il sentyabrın 6-da Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Bakı şəhərində görkəmli sərkərdə Babəkin abidəsinin ucaldılması haqqında sərəncam imzalayıb. Təəssüf ki, 15 il keçsə də, müvafiq dövlət orqanları bunu reallaşdırmayıblar. Yəqin ki, tezlikdə bu sərəncamın tələbi reallaşacaq və bu abidə xalqımızın şərəfli tarixini, böyük şəxsiyyətini ləkələyənlərə ən mükəmməl cavab olacaq.

Vaqif Mustafazadə - 85

Dünya şöhrətli cazmen

Caz-muğam üslubunun banilərindən biri olan Vaqif Mustafazadə zaman anlayışına sığışmayan bir insan ömrü yaşadı. O, gözəl pianoçu olmaqla yanaşı, həm də çoxsaylı caz əsərləri yaratmış istedadlı bəstəkar kimi yaddaşlarda qaldı. Azərbaycan musiqisinin, muğamın klassik Amerikan caz musiqisi ilə sintezini yaratmış dünyaşöhrətli cazmen Vaqif Mustafazadə 1940-cı il martın 16-sında Bakı şəhərində dünyaya gəlmişdir. İfası, novatorçuluğu ilə Azərbaycan caz musiqisinə yeni, orijinal üslub bəxş edən sənətkar yaşadığı qısa bir zaman məsafəsində dünyanı musiqisi ilə heyrləndirə bildi. Yaradıcılığa kiçik yaşlarından başlayan Vaqif Mustafazadənin sənət uğurları məhz onun sənət səhifələrini bəzədi. Belə ki, sənətkar musiqisi ilə dünyaya səs saldı.

Vaqif Mustafazadə Azərbaycan caz musiqisinin banisi və yeni caz fikrinin yaradıcısıdır. O, Azərbaycan musiqisinin, muğamın klassik Amerikan caz musiqisi ilə sintezini yaratmışdır. Onun yeni devizi caz-muğam adlanır. Sənətkarı Azərbaycan muğam caz hərəkatının memarı da adlandırılır. Vaqif Asəf Zeynallı adına Bakı Musiqi Məktəbinə daxil olduqdan bir il sonra 1958-ci ildə Azərbaycan Dövlət Radio Verilişləri Komitəsində solist kimi əmək fəaliyyətinə başlayır. 1964-cü ildə o, Üzeyir Hacıbəyov adına Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasına daxil olur və 1965-ci ildə Tbilisiyə köçür. Onu "Orera" ansamblına musiqi rəhbəri vəzifəsinə dəvət edirlər. Burada caz festivallarında və konsertlərdə müvəffəqiyyətlə çıxış edir. Tallində keçirilən Ümumdünya Caz Musiqisi Festivalında o, bir neçə kompozisiyanı ifa edir və maraqla qarşılanır.

Tərcümeyi-halında qeyd olunduğu kimi, 1968-ci ildə Azərbaycanın musiqi aləmində yüksək nüfuzla malik olan məşhur bəstəkar, Azərbaycanın mədəniyyət naziri Rauf Hacıyevin təkidi ilə Vaqif Mustafazadə Tbilisidən Bakıya qayıdır. Doğma Bakı, İçərişəhərin dar küçələri, burada keçirdiyi uşaqlıq illərinin unudulmaz xatirələri, tanış insanların mehriban çöhrələri Vaqif üçün sanki yeni ilham mənbəyinə çevrildi və o, yaradıcı fəaliyyətinin yeni mərhələsinə qədəm qoydu. Beynəlxalq caz müsabiqələri və festivallarının laureatı olur. Fortepiano və simfonik orkestr üçün konsertin, "Muğam" simfoniyasının, bir sıra caz kompozisiyalarının və pyeslərin müəllifidir. 1970-ci ildə "Leyli" vokal kvartetini yaradır. Qısa müddətdə bu qrup bakılı musiqisevərlərin böyük rəğbətini qazanır. Bir il sonra 1971-ci ildə bezi səbəblərə görə "Leyli" vokal qrupunun tərkibi və adı dəyişir. Bu dəfə "Sevil" adlanan qrup tamaşaçılara daha doğma, daha yaxın olur.

Bu dövrdə müxtəlif mahnı və melodiyların caz üslubunda yazılışları və videokliplərin təşkili işləri üzərində işləyən Vaqif Mustafazadə özünün həm də bacarıqlı, öz işini gözəl bilən və düzgün yol göstərən musiqi rəhbəri olmasını sübut etdi. O öz kompozisiyalarında tez-tez dünya və Azərbaycan klassiklərinin yaradıcılığına müraciət edir və onlardan bəhrələnirdi. Azərbaycan bəstəkarlarının əsərlərinə hədsiz rəğbət bəsləyən Vaqif Mustafazadə dahi Üzeyir Hacıbəylinin sənətkarlığı qarşısında baş əyir, Qara Qarayev, Fikrət Əmirov, Niyazi kimi peşəkar bəstəkarların yaradıcılığına böyük hörmətlə yanaşırdı.

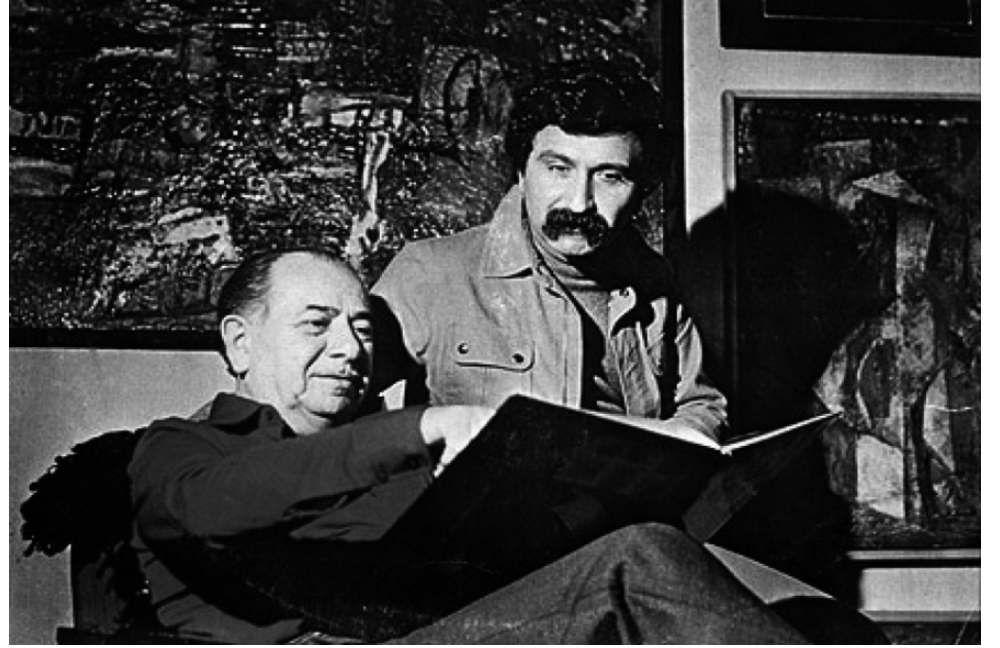
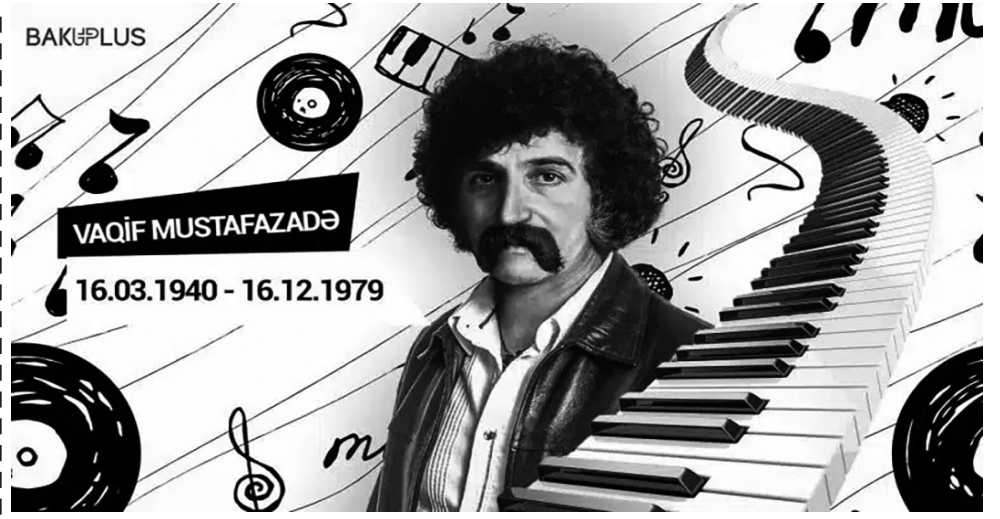
1971-ci ildən 1977-ci ilə kimi "Sevil" vokal-instrumental qrupuna, 1977-ci ildən 1979-cu ilə kimi "Muğam" instrumental qrupuna başçılıq edir. Ansamblın belə adlanması heç də təsadüfi deyildi. Vaqif caz və muğamın incə sintezini ilk baxışda bir-birinə tam əks olan Şərq və Qərb aləmlərini birləşdirən musiqini çoxsaylı sənətseverlərin

yaddaşında əbədi həkk etdi. Kollektivdə işləyən peşəkar musiqiçilər ondan çox şey öyrənmişdilər. Bu, sözün həqiqi mənasında, yüksək musiqi məktəbi və öz üzərində daimi iş illəri idi.

1978-ci ildə Monakoda keçirilən 8-ci Beynəlxalq Caz Festivalında "Əzizəni gözləyirəm" musiqisinə görə birinci mükafatı almışdı. 1979-cu ildə Azərbaycanın əməkdar incəsənət xadimi adına, 1982-ci ildə isə ölümündən sonra Azərbaycan Dövlət Mükafatına layiq görülmüşdür. O, fortepiano konsertlərinin, "Muğam" simfoniyası və başqa fortepiano şedevrlərinin müəllifidir. Lakin bütün bunlar Vaqifin öz övladlarından - iki qızından ötrü həqiqi sənət adamının nümunəsi və etalonu olmasına, onlara gözəl tərbiyə və əla musiqi savadı verməsinə mane olmadı. Gürcüstanda keçirilən "Tbilisi 78" Ümumittifaq Festivalında Vaqif kiçik qızı Əzizə ilə birlikdə çıxış edirdi. Bu festivalda Vaqifin laureat adına layiq görülməsi, səkkiz yaşlı Əzizəyə isə festivalın xüsusi mükafatının verilməsi hər ikisinin qəlbində hədsiz qürur və sevinc hissləri oyatdı. O vaxt Vaqif bəlkə də heç təsəvvür edə bilməzdi ki, gənc Əzizə onun arzularını həyata keçirəcək, dünya şöhrətli musiqiçi olacaq. Təəssüf ki, Vaqif dünya caz səhnəsində çıxış edib öz məharətini göstərə bilmədi. Dövrün sərt qanunları çoxlu maneçilik və çətinliklər törədirdi.

Yalnız bir dəfə, 1979-cu ildə Vaqifin Monakoda keçirilən Ümumdünya Caz Musiqi Müsabiqəsinə göndərdiyi "Əzizəni gözləyərkən" adlı kompozisiya, müəllifinin bütün dünya musiqiçiləri ilə rəqabət apara biləcəyini sübut etdi. Vaqif kompozisiyasının müsabiqədə birinci yer tutması, özünün isə dünya miqyaslı musiqiçilər arasında ən yaxşı ifaçı adına layiq görülməsi xəbərini alanda, bəlkə də ömrünün ən həyəcanlı və xoşbəxt anlarını yaşadı. Müsabiqədə qalib gəldiyinə görə ona hədiyyə kimi, sülh və həyat eşqinin rəmzi, sırf musiqi rəmzi olan "Ağ royal" verilməmişdi. Vaqif Mustafazadənin musiqisi, bax, belə musiqi idi.

Azərbaycanda sosializm siyasətinin və sərt qaydaların hökm sürdüyü, heç də asan olmayan o illərə bu günümüzün prizmasından baxanda başa düşürük ki, Vaqif Mustafazadə kimi qeyri-adi, heç kəsə bənzəməyən pianoçu və bəstəkar üçün o dövrdə yaşamaq və işləmək heç də asan deyilmiş. Vaqif şəxsiyyətinin ətrafında həmişə çoxlu mübahisə və polemikalar olub, onun sağlığında da, ölümündən sonra da. O, cəmiyyətin yaratdığı stereotiplərə tabe olmurdu. Onun əsər və improvizasiyaları bu gün həm peşəkar caz musiqiçiləri, həm də onun işini davam etdirməyə cəhd göstərən gənclər tərəfindən diqqətlə təhlil və müzakirə edilir. Vaqif Mustafazadə öz zamanının inqilabçısı və görkəmli şəxsiyyət idi. Gerçəkliyi qəbul etmək istəməyənlər daha canfəşanlıqla onun əleyhinə təbliğat aparsalar da, o, sənətdə bir etalon oldu. Vaqifin

yaradıcılığını milli musiqimizə, muğama xəyanət kimi qiymətləndirənlər bununla da kifayətlənmirlər. Vaqifin televiziya solo-konsert vermək cəhdi dəfələrlə boşa çıxır. Vaqif bu ədalətsizliyin, haqsızlığın fəvqündə dayansa da, gündən-günə gərillən əsəblər özünü büruzə verir.

1979-cu il dekabrın 15-də Vaqif "Muğam" qrupu ilə birlikdə Daşkənd şəhərində növbəti qastrollarda idi. Konsertin birinci hissəsi zamanı hiss etdi ki, barmaqları sözünə baxmır, nəfəsi tənqiyir. Həkimlər konsertin davam etdirilməsini

məsləhət görmədilər, lakin Vaqif öz fikrindən dönmədi və ikinci hissədə çox gözəl ifa edib, çıxışını sona çatdırdı. Bu, Vaqif Mustafazadənin həyat eşqi və enerjisi ilə dolu insanın, Azərbaycan caz musiqisinin əfsanəsi olan musiqiçinin son konserti oldu. Vaqif Mustafazadə yaratdığı əsərləri ilə Azərbaycan musiqi irsinə böyük töhfələr vermiş və bu gün onun əsərləri sənəti qiymətləndirən və musiqi zövqü olan insanlar tərəfindən böyük məhəbbətlə dinlənilir.

Zümrüd BAYRAMOVA

Bu gün dünyamız tarixdə heç zaman üzləşmədiyi fəlakət astanasındadır. Dünyanın bütün qitələrində ölkələrarası müharibələr, vətəndaş qarşıdurmaları hökm sürür. Bu azmış kimi əllərində nüvə silahı olan dövlətlərin həpirim liderləri bəşəriyyəti nüvə silahı ilə hədələyirlər. Müharibələrin, münafişlərin miqyası genişləndikcə həpirim, qocalıb çənələri yerə qədər uzanan liderlərin əllərini nüvə düyməsinə uzatmaq riski də artır. Qanlı müharibələri söndürmək, insan ölümlərini aradan qaldırmaq, şəhərlərin, kənd və qəsəbələrin yerlə yeksan olmasının qarşısını alanda yoxdur.

Deyilənlərə və yazılanlara görə, guya ABŞ-ın qocalıb əldən getməkdə olan həpirim prezidenti D. Tramp HAMAS-İsrail müharibəsini, eləcə də Rusiya -Ukrayna savaşını aradan qaldırmağa çalışır. Lakin onun bu siyasətinin arxasında heç dövlət maraqları da dayanmır, başlıca mənafeyi Ukraynanın qiymətli torpaqlarına sahib olmaqdır. Axı o peşəkar alverçidir. Səbəbsiz yerə deyilməyib ki, “alverçi ilə terrorçunun imanı olmaz”. Görünən ondan ibarətdir ki, hələ də HAMAS- İsrail və Ukrayna-Rusiya müharibəsi özünün ən qanlı forması ilə davam etməkdədir. Avropa ölkələrinin başçıları yanan alova bir qədər də barıt əlavə etməklə, müharibələri, münafişləri daha da qızıdırırlar. Ən təhlükəli isə atom bombasından istifadə ediləcəyi barədə tez-tez hədlər eşidilir. Kimlərdi o hədələri edən? Təbii ki, dünyada sülhün və təhlükəsizliyin təmin olunmasında aparıcı rola malik olduqlarını iddia edən dövlət başçıları. Rusiya prezidenti Vladimir Putin “Rusiyasız dünya bizim nəyimizə lazımdır” deyərək atom bombasını işə salacağını söyləyir. Şimali Koreyanın yaxın qohumunu raketə bağlayıb qırmızı dənizə atan prezidenti Kim Çen İnn “ABŞ-a qarşı super nüvə silahı tətbiq edəcəyik” deyərək bildirir. Fransa prezidenti E.Makron “Rusiyanı nüvə silhi ilə susdura bilirik” deyərək, rəsmi Moskvaya, təbi ki, eləcə də dünyaya meydan oxumağa çalışır. Söz yox ki, bu kimi açıqlamalar təhlükəlidir. Hər an beyni pozulmuş lider, ağıllı başında olmayan siyasətçi atom bombasından istifadə etməklə dünyanın varlığına son qoya bilər.

2017-ci il də Şimali Koreya ABŞ-a nüvə zərbəsi endirmək fikrində olub

Atom bombası ilə dünyanı hədləyən ölkə başçıları arasında ən qorxulusu Şimali Koreya prezidenti Kim Çen İn hesab olunur. Onun ABŞ-la tarixi ədavəti var. ABŞ Şimali Koreyanı bir sıra sanksiyalarla sıradan çıxartmağa və özünə təbə etməyə çalışır. Şimali Koreya isə təslim olmaq fikrində deyil və ABŞ-a cavab olaraq nüvə silahından istifadə edəcəyini bəyan edir. Dəfələrlə Şimali Koreya “Xvason-14” ballistik raketini sınaqdan keçirib. Ölkənin müdafiə nazirliyinin açıqlamasında bildirilir ki, qitələrarası ballistik raketlər bütün hallarda uğurla sınaqdan keçirilib.

ABŞ, Cənubi Koreya və Yaponiya raketlərin qitələrarası olduğunu təsdiq ediblər. Kim Çen İn Koreya İşçi Partiyası Mərkəzi Komitəsinin plenumunda Şimali Koreyanın ABŞ-a qarşı super sərt cavab strategiyasına sadıq qalacağını bəyan edib: “Amerika anti-kommunizmi daimi dövlət siyasəti hesab edən ən mürtece dövlətdir. ABŞ-Yaponiya-Cənubi Koreya alyansının aqressiv nüvə hərbi bloku kimi genişləndiyi və Koreya Respublikasının dövlətlər üçün ardıcıl anti-kommunist forpostuna çevrildiyi zaman realıq Şimali Koreyanın hansı istiqamətdə getməli olduğunu açıq şəkildə göstərir”. Hələ 2017-ci il də Şimali Koreya ABŞ-a nüvə zərbəsi endirmək fikrində olub. Hətta bunla bağlı hazırlıqlarda görülüb. Rusiyanın məsləhətçi müdaxiləsi, xüsusilə də Rusiya

Şimali Koreya ABŞ-a nüvə zərbəsi endirə bilər

Kim Çen Donald Trampdan sanksiyaları aradan qaldırmağı və Çənibi Koreyaya dəstəyi dayandırmağı tələb edib

prezidenti V. Putinin Şimali Koreya prezidenti Kim Çen İnə söhbətlərindən və danışıqlarından sonra Pxenyan ABŞ-ı məhv etmək qərarını təxirə salıb. Məlumatla görə, o zaman Rusiyada səfərdə olmuş Şimali Koreyanın nümayəndə heyətinin prezident Vladimir Putinə təqdim etdiyi məktubda Pxenyanın ABŞ-a nüvə zərbəsi endirməyə hazır olduğu bildirilib. Rusiya Federasiya Şurasının spikeri Valentina Matviyenko vasitəsi ilə Vladimir Putinə çatdırılan məktubda Pxenyanın ABŞ-a nüvə zərbəsi endirməyə hazır olduğu qeyd olunub.

Məhz ABŞ tərəfi həmin məktub barədə məlumatlandırıldıqdan sonra Vaşinqtonun KXDR-ə dair mövqeyi dəyişib və güzəştlər getməyə məcbur olub. Şimali Koreyanın ABŞ-ı hədələməsindən sonra ABŞ ordusunun admiralı Corc Stefan Şimali Koreyanın ABŞ-a nüvə raketləri ilə zərbələr endirəcəyini istisna etmədiklərini bildirib. Qeyd edib ki, Şimali Koreya lideri Kim Çen İnn ABŞ-ı nüvə silahı ilə hədəf seçməsi üçün ordusuna göstəriş verib. Bu günlər açıqlanan məlumata görə, Kim Çen İn yenidən qəzəb atının belinə minərək, ABŞ-ın yeni prezidenti D.Trampı hədələməyə başlayıb.

Dövlətlər nüvə silahı ilə dünyanı qorxu altında saxlamağa çalışırlar

Aparılan araşdırmalara görə, dünyada 14,995 ədəd nüvə başlığı mövcuddur. Hər bir atom bombasına malik dövlət nüvə silahı ilə dünyanı qorxu altında saxlamağa çalışırlar. Hazırda dünya üzərində nüvə silahı sınaqlarını uğurlu şəkildə tamamlamış 8 dövlət mövcuddur. Rusiyanın 7000 nüvə bombası, ABŞ-ın 6800 nüvə bombası, Fransanın 300 nüvə bombası, Çinin 270 nüvə bombası, İngiltərənin 215 nüvə bombası, Pakistanın 140 nüvə bombası, Hindistanın 130 nüvə bombası, İsrailin 80 nüvə bombası, Şimali Koreyanın 60 nüvə bombası var. İlk dəfə atom bombasından ABŞ Yaponiyaya qarşı istifadə edib. ABŞ 1945-ci ilin avqustun 6-da Yaponiyanın Xirosima şəhərinə, 9 avqust 1945-ci ildə Naqasaki şəhərinə isə ikinci atom bombasını atıb Nəticədə 450 min insan həyatını itirib, yüz minlərlə insan yaralandı və psixoloji təsirləndi. Xirosima üzərinə dünyanın ilk hücum atom bombası olan Little Boy atılarkən bomba yerə düşdükdən 45 saniyə sonra sensorlarından gələn məlumatlara uyğun olaraq atəş mexanizmini işə salıb. Partlayıcı maddələr sayəsində bir-birindən ayrı yerləşdirilən Uran 235 (U-235) izotopunun kütlələri bir-biri ilə toqquşub. Bu toqquşmadan

sonra parçalanma reaksiyalarının partlayışa səbəb olacağı kritik kütlə aşılıb. ABŞ vəhşi və qəddar əməllərinə görə, dünya xalqlarından üzr istəməkdənsə, insanlığa yönələn soyqımı əməllərinə daha da genişləndirib. Nəticə də ABŞ 1952-ci ildə atom bombasından daha təsirli və dağıdıcı bir silah olan hidrogen bombasını yaradıb. İlk bomba 1954-cü ildə Sakit okeandakı Marşal adalarına atılaraq sınaqdan keçirilib. Bu bomba Xirosima və Naqasakiyə atılan bombalardan 1000 qat daha çox dağıdıcı gücə sahib olub. Nüvə sahəsində SSRİ də ABŞ-dan geri qalmayıb və 1961-ci ildə istehsal etdiyi “Çar Bomba” adlı ilk hidrogen bombasını sınaqdan keçirib. SSRİ-nin malik olduğu bomba Xirosimaya atılan bombadan 3800 dəfə güclü olub. Hətta 1961-ci ilin 30 oktyabrında Novaya Zemlyada həyata keçirilən sınaq zamanı yaranan alov topu 965 km aralıdan görünüb.

Nüvə silahı bəşəriyyəti dörd dəfə dağıtmaq gücünə malikdir

Aatom bombasının partlayışı zamanı əmələ gələn radiasiya kosmosda saniyədə 200.000 km-ə yaxın sürətlə hərəkət edən qamma şüaları, neytronlar, elektronlar və daha bir neçə atomaltı zərrəciklərdən ibarət olur. Atom bombası partladıqdan sonra istilik, şok dalğaları və radiasiya vasitəsilə ətrafa ziyan vurur. Parçalanma reaksiyası diametri iki yüz metrədən çox olan alov topunu yaradı. Atəş küresi yaranan kimi ətrafa istilik və işıq yaymağa başladı. Partlayışın ilk anlarında od küresi ultrabənövşəyi, infraqırmızı və görünən dalğa uzunluqlarında radiasiya yayırdı. Bu yüksək enerjili işıq (termal şüalanma) insanlara və ya cisimlərə dəyirdə udulur və sürətlə qızdırılır. Qızdırılan qaz kütləsinin diametri böyüyür və ətrafa müxtəlif şüalar yayılır. Bu şüalar onlarla kilometr uzaqda olan hər hansı bir insanda korluğa səbəb ola biləcək “başlanğıc parıltı”sını meydana gətirir. Bu parlaq işıq Günəş səthindən yayınan işıqdan yüzlərlə qat daha böyükdür. Partlayış anından başlayaraq keçən zaman elə qısadır ki, partlayışın yaxınlığında olan adam gözlerini qırmağa belə vaxt tapa bilmir. Partlayışdan 2 saniyə sonra parlayan kütlə və onu əhatə edən hava alov topu meydana gətirir. Səthi çox isti və Günəşdəki qədər, hətta ondan da parlaq olan bu alov topundan yayınan istilik 4-5 km sahədəki bütün yana bilən maddələri alovlandırmağa kifayət edir. Partlayışdan 6 saniyə sonra şok dalğası yerə dəyir və ilk mexaniki zərərlərə səbəb olur. Dalğa şiddətli

hava təzyiqi yaradır və bu təzyiqin şiddəti partlayış mərkəzindən uzaqlaşdıqca azalır. Bu yerdən təxminən 1,5 km uzaqda belə təzyiq normal atmosfer təzyiqindən təxminən iki qat artıq olur.

Bu təzyiqdə insanların sağ qalma ehtimalı 1%-dir.13 saniyə sonra şok dalğası yayılır və onu alov topunun qovduğu havanın yer dəyişdirməsi səbəbindən yaranan partlayış izləyir. Bu partlayış saatda 300-400 km sürətlə yayılır.

Atom bombasının atılması ilə radiasiya qalıqları dünyanın hər tərəfinə yayılır

Nüvə silahının partlamasından saniyələr sonra göbək formalı bulud 12.000 metrlik yüksəkliyə, yeni atmosferin stratosfer təbəqəsinin altına qədər yüksəlir. Bu yüksəklikdə əsən küləklər göbək formasında olan buludu yavaş-yavaş dağıdır və buludu yaranan maddələri (əsasən, radioaktiv qalıqları) atmosfərə yayır. Bu radioaktiv qalıqlar çox xırda olduqlarından atmosferin daha yüksək qatına çıxırlar. Bu qalıqlar yerə düşməzdən əvvəl atmosferin üst təbəqələrindəki küləklər vasitəsilə dünyanın ətrafında bir neçə dəfə fırlanır. Nəticə də radiasiya qalıqları dünyanın hər tərəfinə yayılır. Mütəxəssislərin bildirdiyinə görə, əgər indiki vəziyyətdə atom bombasından istifadə edilərsə bəşəriyyət də insan qalmayacaq, həm də heyvanat aləmi sıradan çıxacaq.

Düzdür 1987-ci ildə aparılan intensiv danışıqlar nəticəsində Rusiya və ABŞ Orta və qısa mənzilli raketlər haqqında Müqavilənin imzalanmasına nail oldular. 3 yanvar 1993-cü ildə isə Rusiya və ABŞ strateji hücum silahlarının daha da azaldılması və məhdudlaşdırılması haqqında razılığa gəldilər. Sənəd 2008-ci ilə qədər tərəflərin döyüş başlıqlarının ümumi sayının 3500 ədədə qədər azaldılmasını, həmçinin çoxsaylı döyüş başlıqlarına malik, qurudan atılan qitələrarası ballistik raketlərin məhv edilməsini nəzərdə tuturdu. Müqavilə də əks olunan müddəalara görə, böyük nüvə dövlətlərinin nüvə arsenalının demək olar ki, yarıya qədər azaldılmasını nəzərdə tuturdu. Rusiya və ABŞ strateji buraxılış sistemlərindəki döyüş başlıqlarının sayını 3000-3500-ə, dəniz bazalı ballistik raketlərdəki döyüş başlıqlarının sayını 1750-yə endirməyi öhdələrinə götürdülər.

Müqavilə 1996-cı ildə ABŞ Konqresi, 2000-ci ildə isə Rusiya Federasiyasının Federal Məclisi tərəfindən ratifikasiya edilib. Lakin insanlığa, bəşəriyyətə qarşı yırtıcı xislətlərini davam etdirmək niyyətindən əl çəkmək fikrində olmayan dövlətlər, xüsusilə də ABŞ 2002-ci ildə ABŞ SHS-2-nin bağlı olduğu 1972-ci il ABM Müqaviləsindən çıxdı. Rusiyada ABŞ-ın atdığı addıma cavab olaraq 2002-ci ilin iyununda SHS-2-dən çıxdığını elan edib. Sonradan, yeni 2017-ci ildə BMT- ye üzv olan 122 dövlət tərəfindən Nüvə Silahlarının Ləğvi Barədə Müqavilə sənədini qəbul etməyə nail oldu. Sənəddə nüvə silahı ilə bağlı istənilən fəaliyyəti qadağan edən hərtərəfli tədbirlər əksini tapıb. Müqavilə nüvə silahının istənilən istifadəsini beynəlxalq humanitar qanunvericiliyin prinsip və qaydalarının pozulması kimi müəyyən edir. Sənəd 50 ölkə tərəfindən rəsmən qəbul edilib. Lakin nüvə silahına malik olan ABŞ, Rusiya, Fransa, Böyük Britaniya və digər nüvə silahına malik dövlətlər həmin müqaviləni imzalamaqdan imtina edirlər. Səbəbi də aydındır. Onların yaranışı sakit, sabit dünyaya qarşı olmaq, qayğısız, sülh və təhlükəsiz şəraitində həyat sürmək istəyən dinc insanlara qarşı düşmən kəsilmək olub. Bütün bu özbaşınalılar, etinasızlıq onu deməyə əsas verir ki, dünyada sülhün və təhlükəsizliyin qarantı olduqlarını iddia edən dövlətlərin başçıları sadəcə insanlıq hissini itiriblər. Onlar üçün bəşəri dəyərlər, insanlıq deyilən anlayış yoxdur. Şəxsi maraqları, mənafeyləri mövcuddur. Lakin qanmırlar ki, nüvə silahı beləsi yaşansa onların özləri, dövlətləri məhv olacaq, bəşəriyyətdə canlı aləm tamamilə sıradan çıxacaq.

İLHAM ƏLİYEV

“Valday” Beynəlxalq Diskussiya Klubunun İnkişaf və Dəstək Fondunun İdarə Heyətinin sədri Andrey Bistritski dünyada baş verən geosiyasi dəyişikliklərin Cənubi Qafqaza necə təsir edə biləcəyini “Moskva-Baku” portalına müsahibəsində şərh edib. Müsahibəni oxucularımıza təqdim edirik.

- Andrey Georgiyeviç, bu gün geosiyasi vəziyyət müəyyən dərəcədə Rusiya ilə ABŞ arasında münasibətlərin normallaşması istiqamətində dəyişə bilər. Bu yaxınlarda Rusiyanın xarici işlər naziri Sergey Lavrov Dövlət Dumasında çıxış edərək Rusiyanın xarici siyasətinin prioritetlərini açıqlayıb. Onların arasında MDB ölkələri ilə münasibətlərin dərinləşdirilməsi, Avrasiya təhlükəsizliyinin qurulması, global Cənub dövlətləri ilə yaxınlaşma, daha ədalətli dünya və çoxqütblülük var. Moskva ilə Vaşinqtonun yaxınlaşması ilə bağlı Rusiyanın xarici siyasət konsepsiyasında nəse dəyişə bilərmi və münasibətlərin normallaşması Cənubi Qafqaza necə təsir edə bilər?

-Rusiyanın xarici siyasət konsepsiyası olduğu kimi qalacaq. Bunun əksi üçün heç bir rəşional səbəb yoxdur. Rusiyanın xarici siyasəti Amerika ilə müsbət münasibətləri istisna etmir. Rusiya Federasiyası heç vaxt Qərblə pis münasibətlərə can atmayıb;

Rusiya Qlobal Cənub ölkələri ilə əlaqələrin daha da inkişaf etdirilməsi kursunu davam etdirir. Vektor irəliləyişlə müsbət olacaq.

Qlobal səviyyədə hər şey dünyadakı proseslərlə bağlıdır. Açıqı, Rusiya ilə Amerika arasında münasibətlər qismən də olsa bərpa olunarsa, müsbət tendensiya olarsa, bunun Cənubi Qafqaz elitasının əhval-ruhiyyəsinə

təsir edəcəyi aydındır.

Çünki Tramp Transqafqazda heç kimin tərəfində olmayacaq. Eyni zamanda, qərbi avropalıların regionda fəallığı artacaq və artıq artmaqdadır.

Əgər regiondaxili münasibətlərin konfigurasiyası haqqında danışsaq, onda hər bir ölkə öz maraqları haqqında daha çox düşünməli olacaq.

Cənubi Qafqazın bütün dövlətləri öz siyasətlərinə görə çox fərqlidirlər. Əgər Ermənistandan danışırıqsa, o zaman Baydenin dövründə də onun dəstəyi realdan daha simvolik idi.

Paşinyan faktoru... izah etmək mənim üçün çətin, amma bu, tibbi faktıdır. O, davamlı və çox israrla siyasi ritorika səsləndirir, hansı ki, orada arzulamağı reallıq kimi qəbul edir. Baydendən Ermənistanla real dəstək olmadı. Eləcə də Avropa tərəfdən. Trampın dövründə daha az dəstək olacaq. Gürcüstan son vaxtlar çox müstəqil hərəkət edir. Gürcüstan hakimiyyəti əhalini öz ətrafında birləşdirə bilər.

Azərbaycan kifayət qədər müstəqil, özünü təmin edən ölkədir, başqasına deyil, konkret olaraq Azərbaycan Respublikasına lazım olan suveren qərarlar, qanunlar qəbul etmək üçün kifayət qədər güclənmiş bir dövlətdir.

Əgər konkret ölkənin milli elitası konsolidasiya olunubsa və dövlətə nə lazım olduğunu bilir, o zaman müxtəlif geosiyasi çəkişmələr ölkəyə təsir etmir.

Düşünürəm ki, bu və ya digər administrasiyanın ABŞ-da hakimiyyətdə olmasının Cənubi Qafqazda vacibliyini şişirtməyə ehtiyac yoxdur. Hətta Trampa bağlı belə bunu demək olmaz, onun sözləri ilə hərəkətləri arasında böyük fərq var.

Bəli, ABŞ-ın Demokrat administrasiyası Cənubi Qafqazda Respublikaçılardan daha fəal idi. Tramp administrasiyası heç bir münasibətin tərəfi olmaq istəmədiyini və diqqətini Amerikanın daxili işlərinə yönəlt-

mək niyyətində olduğunu vurğulayıb. Respublika administrasiyasının yaxşı və pis hesab etdiyi rəşional idarəçiliyin, milli hədəfin müəyyən edilməsinin məntiqi budur. Bu, onlar üçün yaxşı olan deklarativ səviyyədə bəzi dəyərlərə sadıqlıqlarında ifadə olunur. Trampın məntiqi odur ki, təhlükə ilə mübarizə aparmaq lazımdır; Biz konsensus tapmalıyıq, çünki bir çox təhdidlər düzgün idarə edilmədikdə təhlükəyə çevrilir. Trampın ikinci variantı güclə cavab verməkdir.

-Rusiya ilə Azərbaycan arasında münasibətlər. İndiki vəziyyət və gələcək haqqında nə deyə bilərsiniz?

- Çətinliklərə qalib gəlmək həmişə ümidvericidir, coğrafiya həmişə coğrafiya, tarix tarix, insanlar insan olaraq qalır. Ölkələrimizin çoxlu əlaqələri var. Kiminsə onları məhv etmək istəyi güclü olsa belə, bu işləməyəcək.

Problemləri necə aradan qaldırmaq olar? Ağlabatan, adekvat informasiya vəziyyətinə keçid həm Rusiyada, həm də Azərbaycanda zəruridir. Hər iki tərəfdə münasibətlərin bir

növ gərginləşməsi üçün şüurlu və ya şüursuz oynayan kifayət qədər insanlar var. Niyə bunu edirlər? Əksər hallarda eqoist səbəblərdən, onlara göründüyü kimi, hansısa siyasi karyerada irəliləmək istəyindən irəli gəlir.

İnformasiya şəffaflığı və materialın adekvat təqdimatı tələb olunur. İnformasiya məkanında oynayanlar baş verənləri böyük ölçüdə təhrif edir və münasibətlərə daha da xələl gətirirlər.

Münasibətlərimizdəki bəzi gərginliklər faciəvi hadisələrlə bağlıdır. Bu arada həyat bir yerdə dayanmır. Dediym kimi, hər şey böyük elitanın- həm Rusiya, həm də Azərbaycanın- əlindədir. İnformasiya baxımından da belədir.

Gəlin görək çətinliklərin öhdəsindən necə gələ bilərik. Bunun baş vermə ehtimalı yüksəkdir. Müsbət dinamika var. Və zaman bütün yaraları sağaldır. Ukraynada münasibətlərin qaynar fazasının başa çatması Rusiya ilə Azərbaycan arasında münasibətlər üçün də müsbət olardı.

Tərcümə - Elçin Bayramlı

Bir zamanlar elm, maarif yolunda nə kişilər mübarizə apardılar. Nə təqiblərlə üz-üzə qaldılar. Bilsəydilər ki, bu gün elmə, təhsilə, məktəbə və oxumağa belə qiymət veriləcək, əcəba yenəmi bu savab əməllərini davam edərdilərmi?

Ey dünya, biz bu günlərə niyə qaldıq? Nə səhv etdik, nə əməli-cəzaya məhkum olduq ki, başımıza bunlar gəlsin? Soruşsanız ki, bu nə gileydir, nə güzərdir? Vallah bilmirəm zır-zır ağlayım, yoxsa sizə cavab verim.

Ey dünya, dağılardın gerek ki, bizi bu cür “məzadə” salmayaydın. Nə idi günahımız? Niyə belə oldu axı. Nəyi boş buraxdıq ki, başımıza gələn bunlar oldu...

Məktəb məsələləri

FEIYETON

Haradasan, ay Molla baba, bəri arada bir sən gəlibən dərdimizə dava ol. Bir dinlə, ağıldan-huşdan ver bizə. Bir dərs keç. Denən, ey əhli-insan, oyan, qəflət yuxusundasən, oyan. Bax inan, Molla baba, gəlsən, görəcəksən ki, qəflət indidir, sizin dövrünüzdə qəflət-filan yox imiş...

Gəlsən, görərsən ki, o zülmibillahla yaratdığın təhsil, elm ocaqlarında nələr baş verir. Görsəniz, deyərsiniz ki, əcəba, biz bunu niyə yaradırdıq? Bəzi müəllim nə özünü müəllim kimi aparmağı bacarır, nə də bəzi uşaqlar. Dərsdən qaçan kimi, məktəbə getmək istəməyən kim... Müəllimi döyməyə çalışan kim. Müəllimin təhqir etdikləri kim...

Vallah, ay Molla baba, oxutmuram, əl çəkin, deyirdiniz ha, vallah bunu indi üçün demisiniz. Adam demək istəyir ki, ay qardaş, ay bacı, oxutmursunuz, oxutmayın da. Ta bu nə oyunlardı çıxarırsınız axı.

Hə, vay o gündən ki, müəllim uşağa, “ay uşaq, sakit dur, axı dərsi pozursan?”, “ay uşaq, o telefonu yığışdır, bura onun yeri deyil” deyər. Vəssalam, çəkil dur kənarda, ardına bax. Gör, bu uşaq müəllimin başına çıxır, ya çıxmır. Gedib dedə-nənəsini məktəbə gətirib biabırçılıq edir, ya yox. Hələ bu harasıdır? Gör, sinifdə olanları telefonla çəkib sosial şəbəkələrdə paylaşır, ya yox.

Molla baba, müəllimlər var ki, nə mən deyim, nə sən dinlə. Birdən elə hərəkətlərini eşidirsən ki, lap yerində quruyursan. Uşaqla elə danışır, elə rəftar edir ki, elə bil müəllimi deyil, düşmənidir. Bax, buna nə deyəsən? Deyəsən ki, axı sən müəllimsən, bu nə ədadır, qayıdıb elə danışacaq ki, üz istəməli olacaqsan. Amma ki, əslində heç də belə deyil.

Bilmirsən ki, uşaqdadır günah, yoxsa bu cür müəllimlərdə. Qalırısan çıxılmaz vəziyyətdə. Uşaqla danışırısan, andaman edir ki, günahsızam, müəllimlə danışırısan, səni borclu çıxarı.

Hansını deyəsən, hansından danışarsan, ay Molla baba.

Dərd birdimi, ikidimi, vallah, çoxdur. Gəl otur, dinlə ki, dinləyəcəksən, günlərlə, aylarla. Nə başını ağrıdım, maariflənmək istəyən uşaqların da sayı azalıb. Maarif yaymaq istəyən müəllimlərin də.

Bir də eşidirsən ki, qonşuda uşaq dərşini öyrənmək istəmir, tapşırığını yerinə yetirməkdən imtina edir, aləm deyir bir-birinə. Ana çığırır, uşaq çığırır, uşaq susur, ana başlayır, ana susur, uşaq başlayır. Bunu tək qonşuda görmürsən ey. Bütün sosial şəbəkələrdə ta bir dəbə çevrilib bu. Uşaqların tapşırıq həll etmədiyini valideyn çəkib yerləşdirir şəbəkələrə, hamı da baxıb uğunur. Valideyn deyir ki, oxuma, zibilçi olanda gününü görəcəyəm. Uşaq da deyir ki, oxumuram, mən zibilçi olmaq istəyirəm. Ana deyir, ay bala, gətir misalları yazsaq, ərköyün uşaq da deyir ki, söz ver ki, mənə filan oynacağı alacaqsan, yazım. Ana deyir ay uşaq, dərşini oxu, uşaq deyir, ay ana, sən qarışma.

Müəllimlər var, müəllim günü, 8 martda hədiyyə alma ona, gör başına nə oyun açır. Sənə bir minnət vursun ki, biri də üstəlik. Müəllim var ki, dərsi sinifdə yaxşı başa salmır ki, valideyn uşağı onun yanına hazırlığa qoysun. Müəllim var ki, sinifdə bir şagirdin hüneri nədir ki, başqa müəllimin yanına hazırlığa getsin. O uşağın gününü edər qara.

Hə, Molla baba, hansından danışım ki... Bu məktəb məsələlərindən hər dəfə danışanda, vallah, adamın ağlamağı gəlir. Deyirsən, bu günlərimi də qalacaqdıq? Axı qalmalı deyildik. O məktəbləri yaradan kişilər vardı. Min bir çətinlik çəkənlər vardı. Budurmu onların əməyinə hörməti-izzət?... Bağışla, Molla baba, başını dərd-sərimizlə ağrıtdım. Dedim bəlkə gəlib bizə bir ağıl-kamal verəsən. Yolumuz yaman səhv düşüb...

Mətanət Məmmədova

İstehlakçı hüquqları budur?..

Müasir dövrdə istehlakçılardan çox aldadılanlar və aldananlar yoxdur, desəm, yanılmaram və bu mövzuda mənimlə razılaşmayan çox az adam tapılar. Çünki hər kəs aldadıldığının heç olmasa bir neçə dəfə şahidi olub. Şahidi olmayanlar isə əmin olsunlar ki, aldananlardandır və nə üçün bunun fərqiində olmayıblar, bu da onların öz problemidir. O mənada ki, gözlərini açıq ətrafa, aldıkları məhsulun üzərinə və kassa qəbzinə baxsalar, hərdən aldadıqlarını açıqca görə bilərlər.

İstehlakçı hüquqlarından çox danışılar. Lakin istehlakçı hüquqlarından çox pozulan hüquq da yoxdur. Bu, nə bitir, nə də tükənir. Biri bitir, digəri başlayır. Aid qurumlar isə ya məsələnin kökündən həll etməyi bacarmır, ya da həll etmək onların işinə yaramır.

Çox uzağa getməyək, son aylarda istehlakçı hüquqlarının necə kobud şəkildə pozulması ilə bağlı bir neçə fakta baxaq və görək onların başına nə kimi hadisələr gəlib. Elə götürək keçən ay yas mərasimində kütləvi şəkildə zəhərlənmə faktını. Ondan əvvəl isə restoranlardan birində kütləvi zəhərlənməni. Görəsən istehlakçının günahı nədir ki, hər hansı bir yas mərasimi evi və restoran sahibinin güdazına gedir. Kimse köhnə və yaxud keyfiyyətsiz məhsullardan bişirilmiş yeməkləri qonaqlara təqdim edib qazancını artırmaq, özünə biznes qurmaq, yaxşı yaşamaq istəyirsə, nə üçün udzan, sağlamlığını itirən istehlakçı olmalıdır?

İstehlakçının marketdən aldığı toyuğun içərisindən özü boyda buz çıxması necə, istehlakçı hüququnun pozulması deyil? Çəkinin artırılması məqsədinə xidmət edən bu əməl artıq pul qazanmaq hesabına istehlakçı hüququnu pozmaq deyil, bəs nədir? Nə üçün alıcı real çəkiddən artıq pul ödəməlidir. Yeni qazanc yolu istehlakçı hüquqlarını əzmək üzərindəmi qurulmalıdır?

Bəlkə ötən aylarda marketdən aldığı yulafın qutusunu açarkən qurdların yulafdan daha çox olduğunu gören istehlakçıdan danışmaq. Vaxtı ötmüş məhsul nə üçün mağazada saxlanır ki, istehlakçı da pul verib alır, nəticədə isə onu istifadə edə bilmir. Və götürüb həmin yulafı qurdcları ilə birlikdə marketə getdikdə hələ bir borclu da çıxarılır.

İstehlakçının hüquqları market və mağazalarda yetərli qədər pozulur. Xüsusilə süd, ət, undan hazırlanan məhsullarla insanlar əməlli-başlı aldadılır. Dəfələrlə medianın araşdırmaları nəticəsində belə hallar aşkar-

lansa da və yaxud istehlakçının özünün müşahidələri nəticəsində ortaya çıxsada, lakin yenə də təkrar olunur. Ən kiçik ərzaq mağazalarından tutmuş ən böyük marketlərdə də yaralılıq vaxtı ötmüş məhsullara tez-tez rast gəlmək mümkündür. Hələ üstəlik bunları alıb istifadə də edirik. Çünki onların yaralılıq müddəti elə məhərdə dəyişdirilir ki, insanın ağına belə gəlmir. Və yaxud da elə köhnə məhsul alırıq, sadəcə olaraq ağılımız kəsmir ki, onun yaralılıq müddətinə bir nəzər salaıq.

Satın alıb içdiyimiz adi sudan danışaq. Bizə elə gəlir ki, o, həqiqətən saf, təmiz sudur. Ona görə də evdə krantdan axan sudan fərqli bilərək həftədə 3-4 dəfə 5, 10, 20 litrlik adı dağlardan süzülən, əksəriyyəti isə Bakıda zirzəmilərdə doldurulan sulardan alıb sağlamlığımızın qeydinə qalır ki, kimisi içirik. Bunu sübut etmək o qədər çətin məsələ deyil. Analizə verib görmək olar. Lakin gəlin görək bu analiz üçün yollar

bizim üzümüzə açıqdırmı?

Hələ bəzən onların da yaralılıq dövrü keçir. Görəndə götürüb yenidən marketlərə aparırıq və satıcı bizə nə desə yaxşıdır? Deyir ki, vallah bu, bizim problem deyil. İstehlakçının problemidir. Biz də ağılımız kəsəndə deyirik ki, necə yeni sizin probleminiz deyil. Bəs sizin bu məsələlərə məsul işçiniz olmalıdır axı.

Hansı deyəsən? Dərd bir olar, iki olar? Ən böyük marketlərdən birindən ötən ay şokolad almışdım. Hamısı qurdclu çıxdı. Elə sellofan paketlə birlikdə zibil qabına atmalı oldum. Hüquqlarımı gözümün içinə baxa-baxa pozdular. Nə olsun ki, belə olanda bir dəfə üzr istəyirlər, bununla da işləri bitmiş olur.

İstehlakçı yumurta alır marketlərdən. Gətirir ki, 10-dan 4-5-nin içərisi quruyub. Belə hallar az olmur.

Xüsusilə kəsmik məhsulları istehlakçılara hər dəfə öz sürprizlərini təqdim edir.

Çünki onlar çox halda içərisi kiflənməmiş olur. Nə olsun ki, üzərinin yaralılıq vaxtı dəyişdirilir. İçinə baxmaq fikrində olan yoxdur.

Çörək məhsulları, xüsusilə sellofan torbalarda istehlakçılara təqdim olunana lavaş çörək növü bəzən kiflənməmiş şəkildə süfrələrimizə gəlib çıxır. Biz isə, əşi, bir çörəkdən yana durub marketə getməyəcəm ki, deyirik.

Hələ bəzi marketlərdə satılan mənşəyi bilinməyən ət demirəm. Elə marketdə ət satılan bölmənin yanından ötəndə adamı qərribə bir iyrenc qoxu vurur. Bu isə ət satışı yerinin natəmiz saxlanması və ətənin artıq iy verməsinin göstəricisi deyil, bəs nədir?

Beləliklə, istehlakçı aldadılır, o, asanlıqla aldanır. Lakin gözlərimizi necə deyirlər, dörd açıb yediyimiz məhsullara baxmalıyıq. İndi ki, marketlər bildiyini edir və bütün bunlara nəzarət yetərli qədər deyil, biz özümüz başımızın çarəsinə baxmalıyıq. Yeni hələlik bundan başqa yolumuz yoxdur.

İnsan hüquqlarının əsasından biri istehlakçılarda hüquqlardır. Birbaşa insan amili-nə və sağlamlığına xidmət edən bu hüququn qorunması dünyada ən aktual məsələlərdən biri hesab edilir. Beləliklə, hər bir istehlakçı öz hüquqlarını bilməli və tələb etməlidir. Məhsulların istehsalı və satışı, xidmətlərin göstərilməsi sahələrində keyfiyyətlə bağlı problemlər hər bir ölkəni narahat edir. Bu problemlərdən ən çox əziyyət çəkən isə istehlakçılardır.

Hər il martın 15-i Dünya İstehlakçı Hüquqlarının Müdafiəsi Günü kimi qeyd edilir. Elə bu əlamətdar gündən yola çıxaraq əsas məqsədi istehlakçılarda hüquqlarının qorunması olan, onların keyfiyyətli və təhlükəsiz ərzaq məhsulları ilə təmin edilməsini gündəmdə saxlamağı ehtiva edən həmin gün ərəfəsində aldadılan və aldanan istehlakçılardan çox qısa söhbət açdım ki, bəlkə bundan sonra aldanmayaq.

Günün necə yaranmasına gəlincə isə, keyfiyyət sahəsində yaranmış məsələlərin həllinin vacibliyini və istehlakçılarda narazılıqlarını ölkə qarşısında vacib bir problem kimi qəbul edən ABŞ Prezidenti Con Kennedi 1962-ci il martın 15-də Konqresdə çıxış edərək, bu günü Dünya İstehlakçılar Günü elan edib. O, deyib: "İstehlakçılar biz hamımızdır. İstehlakçılar böyük iqtisadi gücdür və demək olar ki, istənilən iqtisadiyyatda həlledici rol oynayırlar".

Bəli, istehlakçılar biz hamımızdır: istehsal edən də, istehlak edən də. Və hər birimiz də insanıq. Odur ki, mənfəəti insanlıqdan üstün tutmayaq. Öz biznesimizi insan sağlamlığına təhlükə yaradan meyllər üzərində qurmayaq. İnsan amilinə sayğı ilə yanaşmaq əslində insan cəmiyyətinə hörmət əlamətidir. Əks təqdirdə isə insan heç özünə hörmət qoymur ki. Nəinki başqaları-na...

Mətanət Məmmədova

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Mərkəzi Elmi Kitabxanası (MEK) 100 illik fəaliyyəti dövründə ölkəmizin ən iri kitabxana-informasiya müəssisələrindən birinə çevrilərək elmimizin inkişafında, elmi kadrlarımızın yetişdirilməsində əvəzsiz rol oynamışdır. AMEA-nın əsas struktur vahidlərindən olan Mərkəzi Elmi Kitabxana EA sisteminə və digər elmi müəssisələrdə aparılan elmi tədqiqatların analitik-informasiya təminatı, kitabxanaşünaslıq, bibliografiyaşünaslıq, kitabşünaslıq, kitabxana fondlarının konservasiyası və bərpası, kitabxana-bibliografiya proseslərinin avtomatlaşdırılması, müasir informasiya texnologiyalarının istifadəsi və tətbiqi sahələrində fəaliyyət göstərən elmi xidmət müəssisəsidir.

1923-cü ildə təşkil edilmiş Azərbaycanı Tədqiq və Təəbbüb Cəmiyyətinin nəzdində yaradılan "Bibliografiya bürosu" 1925-ci ildə "Kitabxana- bibliografiya bürosu" na çevrilmiş, bu da MEK-in təşəkkülün üçün ilkin baza olmuşdur.

publikamızda nəşr edilmiş çap məhsullarının pulsuz məcburi nüsxəsini almaqdadır. Hazırda MEK-in fondları nəşriyyat və poliqrafiya müəssisələri, məcburi nüsxə, kitab ticarəti müəssisələri, beynəlxalq kitab mübadiləsi və hədiyyələr yolu ilə komplektləşdirir.

Mərkəzi Elmi Kitabxananın inkişaf mərhələləri

1929-cu ildə Azərbaycanı Tədqiq və Təəbbüb Cəmiyyətinin bazasında Azərbaycan Dövlət Elmi-Tədqiqat İnstitutu təşkil edilir. Bu zaman kitabxana da inkişaf edir, xidmət sahələrini genişləndirir, ədəbiyyat fondlarını elmi tədqiqatların aparılması üçün vacib olan ədəbiyyatla komplektləşdirir. 1933-cü ildə həmin institutun əsasında SSRİ Elmlər Akademiyası Zaqafqaziya filialının Azərbaycan bölməsi yaradılır, elmi kitabxana həmin elmi müəssisədə öz fəaliyyətini davam etdirir.

1935-ci ildə SSRİ EA Zaqafqaziya filialının Azərbaycan bölməsi SSRİ EA Azərbaycan filialına çevrilir. Bu dövrdən etibarən elmi işlərin artması elmi tədqiqat institutları nəzdində də xüsusi elmi kitabxanaların təşkil edilməsini zəruri etdi. 1935-1944-cü illər ərzində tədqiqat institutlarının nəzdində 18 ixtisaslaşdırılmış kitabxana fəaliyyətə başlamışdı.

1945-ci ildə Azərbaycanda müstəqil Elmlər Akademiyasının yaradılması ilə əlaqədar Mərkəzi Elmi Kitabxananın tarixində yeni inkişaf mərhələsi başlamış, Həmin ildə Azərbaycan EA Rəyasət Heyətinin qərarı ilə Elmi tədqiqat institutlarının kitabxana şəbəkəsinin fəaliyyətini əlaqələndirmək və onlara rəhbərlik etmək məqsədilə Kitabxana Şurası yaradılmışdır.

1950-ci illərdə kitabxana Azərbaycan Elmlər Akademiyasının əsaslı kitabxanasına çevrilmiş, bu da onun inkişafında mühüm mərhələlərdən birini təşkil etmişdir. Əsaslı kitabxana Azərbaycan SSR EA-nın elmi-tədqiqat institutlarının kitabxanalarına başçılıq etmiş, onların yeni ədəbiyyatla komplektləşdirilməsinə, məlumat işinin təşkilinə yaxından köməklik göstərmişdir.

1960-cı illəri kitabxananın fəaliyyəti tarixində ən yaxşı dövrlərdən biri kimi xarakterizə edən kitabxanaşünas alim, tarix elmləri doktoru, professor Abuzər Xələfov yazır ki, həmin illərdə kitabxana işi sahəsində olduqca mühüm əhəmiyyət kəsb edən kitabxanalararası abonoment təşkil olunmuş, bu da oxucuların sayının kəskin artmasına səbəb olmuşdur. AMEA Rəyasət Heyətinin qərarına əsasən, Azərbaycan alimlərinin elmi nailiyyətlərini, onların həyat və yaradıcılığını əks etdirmək məqsədilə Kitabxana 1964-cü ildən "Azərbaycanın elm və mədəniyyət xadimləri" seriyasından şəxsi bibliografik göstəricilər çap edir. Bu seriyada indiyədək 400-dən artıq şəxsi və mövzu bibliografiyaları nəşr olunmuşdur.

1972-ci ildə kitabxanada Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemi yaradılmış, 1978-ci ildən isə MEK respublika miqyasında təbiət və dəqiq elmlər üzrə əsas depozitar kitabsaxlayıcı kimi fəaliyyət göstərmişdir. 1984-cü ildən Kitabxana res-

lir. Sadalanan bu zəngin tarixi inkişaf yolu boyunca bir əsrlik şərəfli missiyasını yerinə yetirərək Azərbaycan elminin formalaşmasına və tərəqqisinə misilsiz töhfələr verməkdə davam edən Mərkəzi Elmi Kitabxana öz unikal fondları ilə hər zaman istifadəçilərin diqqət mərkəzindədir. Belə fondlarımızdan biri "Nadir kitablar fondu"dur. Bu fonda çoxsaylı qiymətli əsərlər xüsusi meyarlar əsasında toplanmışdır. Fonda daxil olan kitablar nəfis tərtibatı, nəşr tarixi, ölçüləri və ən əsası, region və ölkə əhəmiyyətinə görə seçilir. Fondun ən qədim kitabları XVI əsrə aiddir. Azərbaycan kitabxanaları içərisində XVI əsrə aid ən qədim nəşr məhz burada qorunur. Sözügedən kitab 1502-ci ildə çap olunmuş Vallendorflu Virgilinin "Müxtəlif səhifələrdən və müəllifin məcmuələrindən ibarət Heptalogiya" adlı monoqrafiyasıdır. Bundan əlavə, fondun ən nəfis tərtibatlı kitabları arasında üz qabığı füzuzə qaşlarla bəzədilmiş, kənarları qızıl suyuna salınmış, dəridən hazırlanmış nadir nüsxələr mövcuddur.

Fondun ən iri ölçülü kitabı Edvard Stebbinqin 1893-cü ildə Londonda nəşr olunmuş Ərdəbil məscidinin müqəddəs xalçaları (The Holy Carpet of the Mosque at Ardebil) əsəridir. Bu kitabın ölçüləri 54 x 64 sm. təşkil edir. Ən kiçik ölçülü-miniatür kitabı isə 1967-ci ilə aid olan Yanka Kupalanın "Şeirələr" kitabıdır, onun ölçüləri isə 3.5 x 4.5 sm-dir. Qədim və nadir kitablar xüsusi şəraitdə, turşusuz kartondan düzəldilmiş mikroiklimli qutularda-yeni konteynerlərdə saxlanılır. Fonda geniş formatda bütün elm sahələrini əhatə edən universal ensiklopediyalar mövcuddur ki, bunlar alimlər və tədqiqatçılar üçün dəyərli mənbələr hesab olunur. Digər xüsusi əhəmiyyət daşıyan fondlarımızdan biri də "Heydər Əliyev və Azərbaycan dövlətçiliyi" şöbəsidir. Burada Ümummilli lider Heydər Əliyevin, Prezident İlham Əliyevin, Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyevanın həyat və fəaliyyətlərini özündə əks etdirən, eləcə də Azərbaycan dövlətçiliyi sahəsində nəşr olunan ədəbiyyatlar qorunub saxlanılır və istifadəçilərə çatdırılır.

"Qarabağ Qəhrəmanları Fondu" isə Vətən müharibəsinin qalibiyyətlə başa çatmasından sonra AMEA Rəyasət Heyətinin 28 yanvar 2021-ci il tarixli 6/3 sayılı qərarı ilə yaradılmışdır. Burada I-II Qarabağ savaşında, Aprel və Tovuz döyüşlərində şəhid olmuş hərbiçilər, qazilər və iştirakçılar haqqında materialların toplanması, mühafizəsi və istifadəsi həyata keçirilir. Fonda, həmçinin Qarabağın tarixinə, etnoqrafiyasına, coğrafiyasına, musiqisinə, folkloruna dair materiallar da qorunur. MEK-in daha bir unikal fondu müxtəlif elm sahələrinin tanınmış mütəxəssislərinin şəxsi kitabxanalarının kolleksiyalarıdır. Hazırda kitabxanamızda 43 adda

40000 nüsxədən artıq ədəbiyyatı özündə toplayan kolleksiyalar oxucuların istifadəsinə təhvil verilib. Bunlardan B.N.Zaxoder, Y.E.Bertels, Y.A.Belyayev, Y.A.Paxomov, Z. Hüseynzadə, M. İbrahimov, İ.D.Mustafayev, M.Ə.Useyinov, İ.Həbibbəyli, B.Nəbiyev, A. Əlizadə və b. göstərmək olar. Oxucuları şəxsi kolleksiyalara daxil olan ədəbiyyatla tanış etmək məqsədilə çap kataloqları hazırlanır. Belə ki, MEK-də saxlanılan B.N.Zaxoderin, M.Ə.Useyinovun, İ.D.Mustafayevin və Y.E.Bertelsin şəxsi kitabxanalarının kataloqları tərtib edilib oxucuların istifadəsinə verilməmişdir.

Hüseyn Hüseynov
Mərkəzi Elmi Kitabxananın direktoru, tex.e.d., dosent

AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanası fəaliyyətinin bütün dövrlərində beynəlxalq əlaqələrin yaradılmasına və daha da genişləndirilməsinə böyük əhəmiyyət vermişdir. 1990-cı illərdə mövcud siyasi vəziyyətlə əlaqədar olaraq bu əlaqələr zəifləmiş, 2000-ci illərin əvvəllərindən isə yenidən bu münasibətlərdə canlanma müşahidə olunmuşdur. 2015-ci ildən etibarən MEK xaricdə fəaliyyət göstərən kitabxanalar, elm, təhsil, mədəniyyət müəssisələri, Azərbaycanda akkreditasiya olunmuş diplomatik korpus təmsilçiləri, habelə Azərbaycanın xaricdəki diplomatik qurumları ilə əməkdaşlıq qurur, beynəlxalq kitab mübadiləsi aparır, sazişlər imzalayır, layihələr, görüşlər, tədbirlər həyata keçirir.

Hazırda MEK 46 ölkənin 127 təşkilatı, 80 elmi jurnalı, o cümlədən Türk Dil Qurumu, Türk Dünyası Araşdırmalar Vəqfi, Ankara Milli Kitabxanası, Rusiya Milli Kitabxanası, Rusiya Dövlət Kitabxanası, Fransa Mərkəzi Kitabxanası, Çin Milli Kitabxanası, Rumıniya Elmlər Akademiyasının Kitabxanası, Almanyanın Potsdam, Humboldt və Berlin, Bolqarıstanın Sofiya, Polşanın Universitet kitabxanaları, eyni zamanda Yaponiyanın Nippon Fondu, UNESCO kimi təşkilatlarla sıx əməkdaşlıq edir.

MEK Misir Milli Kitabxanası və Arxivləri, Kolumbiya Respublikasının Mədəniyyət Nazirliyi, Türkiyənin Karabük Universitet Kitabxanası və Yıldırım Bəyazıt Universitet Kitabxanası, Rusiya Elmlər Akademiyasının Təbiət Elmləri Kitabxanası, Moldova Respublikasının Elmi Kitabxanası, Qazaxıstanın "Elm Ordası" Mərkəzi Elmi Kitabxanası, Belarus MEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanası, Litva Elmlər Akademiyasının Kitabxanası, Rusiya Elmlər Akademiyasının Sibir Bölməsinin Kitabxanası, Macarıstandakı Eötvös Loránd Universiteti (ELTE) və Macarıstanın rəqəmsal dövrü məlumat bazası, milyonlarla oxucusu olan "ARCANUM Database" təşkilatı, Özbəkistanın innovativ inkişaf Nazirliyi yanında Elmi-Texniki İnformasiya Mərkəzi, Özbəkistan Elmlər Akademiyasının Fundamental Kitabxanası, İ.V. Vernadski adına Ukrayna Milli Kitabxanası, Özbəkistanın Mamun Universiteti və Ürgənc

Dövlət Pedaqoji İnstitutu, Bolqarıstan Elmlər Akademiyasının Mərkəzi Elmi Kitabxanası, Özbəkistanın Ürgənc Dövlət Universiteti ilə əməkdaşlıq müqavilələri imzalayıb, qarşılıqlı çalışmaları həyata keçirir. Ölkəmizdəki bir sıra səfirliklərlə əməkdaşlıq edir. 2021-ci ildə MEK Beynəlxalq Elmlər Akademiyaları Assosiasiyasının Rusiyanın Moskva şəhərində keçirilən toplantısında quruma üzv seçilmişdir.

Müstəqillik illərində kitabxana öz işini informasiya cəmiyyətinin qarşısında qoyduğu vəzifələrə müvafiq qurmaq, oxuculara kitabxana-informasiya xidmətinə beynəlxalq standartlar səviyyəsində təşkil etmək üçün mühüm struktur və təşkilatı islahatlar həyata keçirmişdir. Bu islahatların həyata keçirilməsinə, kitabxananın maddi-texniki bazasının yaradılmasına, kadr potensialının daha da möhkəmlənməsinə və təkmilləşməsinə AMEA-nın kitabxana işinə daimi qayğısı və 1998-ci ildə kitabxana işinin yaxşılaşdırılması haqqında qəbul etdiyi qərarının böyük rolu olmuşdur.

MEK-in fəaliyyətində informasiyalaşdırma proseslərinə 2000-ci ilin əvvəllərində bəslənmişdir. "Kitabxana proseslərinin avtomatlaşdırılması" şöbəsi təşkil olunmuş, MEK-in veb saytı yaradılmış, "İRBIS - 64" avtomatlaşdırılmış kitabxana sistemi alınmışdır. Həmin dövrlərdə istər veb saytı, istərsə də proqram təminatında xidmət günün tələbləri səviyyəsində olmamışdır.

Hazırda isə MEK-də rəqəmsallaşdırma və informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqi məsələləri kitabxana fəaliyyətinin prioritet istiqaməti elan edilmiş, texniki təminat günün tələbləri səviyyəsində qaldırılmışdır. Mövcud olduğu tarixdə ilk dəfə olaraq MEK-də Elektron kitabxana, onlayn sifariş xidməti oxucuların istifadəsinə verilməmişdir. Bu xidmətlər oxuculara 24/7 rejimdə kitabxananın informasiya ehtiyatlarına rahat, operativ əlçatanlığı təmin edir ki, bu da oxucu məmnunluğunun təmin edilməsi üçün vacib şərtir. Kitabxananın bütün oxu zallarında və xidmət sahələrində QR kodlar yapışdırılmışdır ki, oxucular bu kodlar vasitəsilə mek.az saytının "Rəylər və təkliflər" səhifəsinə daxil olaraq öz rəy və təkliflərini kitabxana rəhbərliyinə göndərə bilərlər. Nəticədə oxucu rəyləri diqqətlə öyrənilir, operativ reaksiya verilir, oxucu ilə əks əlaqə qurularaq məlumatlandırılır.

MEK oxucuları yenilənmiş veb saytımız vasitəsilə dünyanın 300-ə yaxın aparıcı milli, ictimai və akademik kitabxanalarının veb-portalına rahat, məhdudiyyətsiz giriş imkanına malikdirlər. Elektron kitabxana xidmətinin tətbiqi MEK-in oxucu dairəsini həm kəmiyyət, həm də coğrafi baxımdan xeyli genişləndirmişdir. Bu həm də kitabxana resurslarının daha etibarlı mühafizəsini, korporativ əməyin təşkil edilməsini təmin edir, insan və maliyyə resurslarından səmərəli istifadəni, çox nüsxəli ədəbiyyatın alınmasının qarşısını alır. MEK-də hal-hazırda gözdən əlil oxuculara inklüziv xidmət texnologiyalarının tətbiqi üzərində intensiv iş gedir və kitabxanada "Danışan kitablar və inklüziv xidmət" layihəsinin tətbiqinə start verilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev kitabxana işinin inkişafına olan diqqət və qayğısının bariz nümunəsi olaraq 29 aprel 2011-ci il tarixində "Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi haqqında Sərəncamı"nın 1-ci bəndinə əsasən MEK üçün yeni bina tikilərək 5 may 2014-cü ildə istifadəyə verilmiş və açılışda cənab prezident iştirak etmişdir. Sahəsi 28 min kvadratmetrdən çox olan Mərkəzi Elmi Kitabxana bu gün 14 oxu zalı ilə 1000-dən çox oxucuya eyni anda xidmət etmək imkanına malikdir. Bu il 100 illiyini qeyd edən AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanası respublikanın ən zəngin kitabxanalarından biri olaraq oxuculara yüksək səviyyəli xidməti özünün əsas prioriteti hesab edir. Və biz bu işlərin öhdəsindən ötən 100 ilin bütün dövrlərində şərəflə gəldiyimiz kimi, bu gün də gəlməkdəyik.

Dövlət çevrilişinə cəhd: 1995-ci ilin mart hadisələri

Ordusunun bölmələri tərəfindən qiyam yatırıldı.

16-17 mart tarixində isə Xüsusi Təyinatlı Polis Dəstəsinin komandiri polkovnik Rövşən Cavadovun rəhbərliyi ilə Bakıda çevrilişə cəhd göstərmək istəyirlər. Hələ martın 14-də daxili işlər naziri "OMON"-un buraxılması və onun üzvlərinin 3 gün ərzində silahı təhvil verməsi barədə əmr imzalamışdı. Əmrə görə, silahı könüllü təhvil verənlər törətdikləri əməllərə görə cəzalandırılmayacaq və DİN sistemində müvafiq işlə təmin ediləcəkdilər. Bundan 2 gün sonra, yeni silahlı qarşidurma ərəfəsində Ulu Öndər Heydər Əliyev "OMON"-çuları başışlanmaq imkanı yaradan xüsusi Fərman imzalayır. Lakin XTPD-nin başçısı Rövşən Cavadov Xətai rayonunun o vaxtkı prokuroru, qardaşı Mahir Cavadovla birlikdə qeyri-qanuni silahlı dəstələri ilə dövlət başçısı qarşısında müəyyən şərtlər qoydular.

HAKİMİYYƏTİ ƏLƏ KEÇİRMƏK HƏRİSLİYİ

Onu da bildirək ki, Ümummilli Liderimiz, Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev 1995-ci il martın 15-də televiziya və radio ilə xalqa müraciətində Surət Hüseynovun, Rövşən və Mahir Cavadov qardaşlarının, onlarla həmrəy olan radikal müxalifət nümayəndələrinin dövlət çevrilişi cəhdini pisləyərək, qeyri-qanuni silahlı qruplaşmalara qanunsuz əməllərindən əl çəkmələri barədə dəfələrlə xəbərdarlıq etmişdi, onları əfv edəcəyini bildirmişdi. Hətta Cavadov qardaşlarının atası Bəxtiyar Cavadovla da söhbət aparmış, ona oğlanlarını vətəndaş müharibəsi və silahlı qarşidurma yaratmaqdan çəkindirməyi tövsiyə etmişdi.

Dövlət çevrilişinə cəhd edən qeyri-qanuni silahlı birləşmələrin rəhbəri Rövşən Cavadov və onun ətrafı hakimiyyəti silah gücünə, qeyri-konstitusion yolla ələ keçirməkdə tam ısrarlı idi. Onlar ağsaqqalları, ziyalıları, hətta yaşlı atalarını da dinləmədilər. R.Cavadovun böyük iddiası vardı: dövlət başçısı olmaq. Cəmiyyətdə dövlət çevrilişinə cəhd göstərənlərə qarşı şiddətli nifrət yaranmışdı. Xalq kütlələri bütün bu hoqqabazlıqlara, xəyanətkar və cinayətkar əməllərə son qoyulmasını tələb edirdi. R.Cavadovun adamlarının, eyni zamanda, proseslərdən faydalanmaq arzusunda düşən dağıdıcı müxalifət partiyalarının nümayəndələrinin xalq arasında apardığı təbliğat işləri isə, heç bir nəticə vermirdi.

Əksinə, belələri ictimaiyyətin qınağına tuş gəlir və ağır ifadələrlə təhqir olunmaqdan belə yan keçə bilmirdilər.

Onların hakimiyyət hərisliyi nəticəsində, qardaş qanı töküldü. Cavadov qardaşlarının hakimiyyəti qeyri - konstitusion yolla ələ keçirmək cəhdləri 22 hərbcı, 7 mülki şəxs, 1 polis və 8 XTPD əməkdaşının ölümünə səbəb olmuşdu. Hadisə nəticəsində, 105 nəfər yaralanmışdı. XTPD rəhbəri Rövşən Cavadov isə aldığı güllə yarısından DİN-in hospitalında vəfat etmişdi.

MÜSTƏQİL AZƏRBAYCAN DÖVLƏTÇİLİYİ BİR DAHA SİNAQDAN ÇIXDI

Belə ağır zamanda Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyev vətəndaş qarşidürməsinə səbəb ola biləcək hadisənin qarşısını aldı və ölkədə davam edən hakimiyyət böhranına, anarxiya və özbaşınalığa son qoydu. Həmin hadisələr, bir daha göstərdi ki, Azərbaycan xalqı və onun ordusu ölkə daxilində qarşidurma yaratmaq istəyənləri dəstəkləmir və onları müdafiə etmir.

Törədilən dövlət cinayətləri Azərbaycana müəyyən zərbələr vursa da, qan tökülsə də, müstəqil Azərbaycan dövlətçiliyini bir daha sınaqdan çıxardı. Onun möhkəm, qüdrətli olduğunu göstərdi, qanunsuz zor işlətməyin mənasızlığını sübut etdi. Bütün bunlar xalqın müdriqliyinin, milli həmrəyliyi, inamının, dövlətçiliyə hörmət və ehtiramının güclü olduğunu, Azərbaycan Respublikasının demokratik əsaslarının möhkəmliyini, konstitusiyaya və qanunlardan kənar fəaliyyətin yolverilməzliyini nümayiş etdirdi.

MART HADİSƏLƏRİNDƏN ÖTƏN 30 İL

Bu hadisələrdən keçən 30 ildə Azərbaycan müstəqil dövlət kimi daha da inkişaf etdi, əlaqələri genişləndi və mövqeləri möhkəmləndi. Ulu Öndər Heydər Əliyevin dövlət idarəçiliyindəki zəngin təcrübəsi, xalqına, Vətəninə, millətinə olan sonsuz məhəbbəti, qətiyyəti və uzaqgörənliyi sayəsində Azərbaycanda ictimai-siyasi sabitlik qorunub-saxlandı. Bu gün ölkəmiz Cənubi Qafqaz regionun lider dövlətinə və güc mərkəzinə çevrilib.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin siyasətini uğurla davam etdirən Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin müdrik və uzaqgörən siyasəti müstəqil ölkəmizi inamla gələcəyə doğru aparır, dövlətimiz durmadan yüksəlir, inkişaf edir və yeni uğurlar qazanır. Dövlət başçısının uğurlu daxili və xarici siyasəti, müasir yanaşmalar, məqsədyönlü islahatlar programı ölkəmizin bütün sahələrində yeni nailiyyətlərin qazınmasına səbəb olub. Dövlət başçısının həyata keçirdiyi güclü ordu strategiyasının məntiqi nəticəsi olaraq, Azərbaycan Ordusu hər b tarixində yeni səhifə olan 44 günlük Vətən müharibəsində Azərbaycanın gücünü dünyaya göstərə bildi. Müzəffər Ali Baş Komandanın əmrinə əsasən, ordumuz döyüş meydanında müharibə qanunlarına əməl etməklə, hər b tarixinə yeni səhifə yazdı.

Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin gələcəyə xidmət edən strategiyası sayəsində regionun beynəlxalq statusu dəyişmiş və region ölkələrinin inkişafı üçün yeni imkanlar açılmışdır. Munaqişənin həlli regionun təhlükəsizliyi və kommersiya cəlbəciliyi baxımından strateji əhəmiyyətə malikdir. Qələbə nəticəsində işğaldan azad edilmiş ərazilərin ölkənin ümumi iqtisadiyyatına reintegrasiyası, yeni beynəlxalq və regional nəqliyyat-logistika dəhlizlərinin imkanlarından faydalanmaq Azərbaycanın inkişafına böyük tökan verəcəkdir.

Nəzakət ƏLƏDDİNQIZI

www.sesqazeti.az

Müstəqillik qazandıqdan sonra Azərbaycan xalqı ziddiyyətli dövr yaşamış, çətinliklə qazanılmış müstəqilliyin müdafiəsində mərdliklə dayanmışdır. O zaman hakimiyyətdə olan sərişstəz, bacarıqsız qüvvələr ölkəni uçuruma doğru sürükləmişdirlər. Belə bir vəziyyətdə dövlətçiliyinin itirilməsi təhlükəsi qarşısında qalmış Azərbaycan xalqı dövlət rəhbərliyi təcrübəsinə və siyasi nüfuzuna malik olan Ulu Öndər Heydər Əliyevin hakimiyyətə qayıdışını təkidlə tələb etdi.

Ulu Öndərin hakimiyyətə qayıdışı ilə ölkədə yaranmış son dərəcə gərgin vəziyyət qısa bir zaman məsafəsində normallaşdırıldı, sağlam qüvvələrin köməyi ilə qardaş qırğınının, Azərbaycan dövlətinin parçalanmasının qarşısını aldı. Cəmiyyət həyatının bütün sahələrində yeni münasibətlərə yol açmaq, islahatların əsaslarını yaratmaq üçün tədbirlər həyata keçirilməyə başlandı.

1994-cü ilin sentyabrında "Əsrin müqaviləsi" imzalandıqdan sonra ölkəmizin dünya miqyasındakı nüfuzu daha da artdı. Azərbaycan üçün həyati əhəmiyyəti olan bu müqavilə həm respublikanın daxilində sabitliyin bərqərar olunmasında, həm də xarici siyasətdə uğurların əldə edilməsində

müstəsna rol oynadı. Ulu Öndər Heydər Əliyev dünyanın bir çox aparıcı dövlətlərinin rəhbərləri, nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlar və işgüzar dairələrlə yüksək səviyyəli rəsmi görüşlər keçirərək, Azərbaycan həqiqətlərini, dövlətin mövqeyini dünyaya çatdırdı, bununla da, ölkəmizə diqqət və maraq gücləndi. Azərbaycanın siyasi-iqtisadi əlaqələri genişləndi, mühüm müqavilə və sazişlər imzalandı. Qısa bir zamanda, Ulu Öndərin müdrik siyasəti nəticəsində, ölkədə ictimai-siyasi sabitlik yaradıldı, qanunçuluğun bərqərar edilməsi istiqamətində ciddi addımlar atıldı.

"OMON"- ÇULARI BAĞIŞLANMAQ İMKANI YARADAN XÜSUSİ FƏRMAN

Azərbaycan dövlətçiliyinə və müstəqilliyimizə qarşı yönəlmiş dövlət çevrilişi cəhdindən 30 il ötür. Bir qrup xəyanətkar insan ətrafına topladığı qeyri-qanuni silahlı birləşmələr vasitəsilə müstəqilliyimizə qəsd

etməyə cəhd göstərmişdi. Ölkədə yaradılmış ciddi nizam-intizama tabe olmaq istəməyən dağıdıcı qüvvələr Azərbaycanın beynəlxalq aləmdə getdikcə artan nüfuzundan təşvişə düşərək, xarici himayədarlarının təhriki ilə dövlət çevrilişinə cəhd etmişdilər.

Azərbaycanda dövlət çevrilişinə cəhd mart hadisələri 1995-ci ilin mart ayının 12-dən 13-nə keçən gecə ölkənin ən ucqar nöqtəsində - Qazaxda və Ağstafada başladı. Həmin gün "OMON"-un Ağstafa və Qazax rayonunda yerləşən bölməsi tərəfindən dövlət idarələrinə silahlı hücum təşkil edildi. Hər iki rayonda dövlət əleyhinə faktiki qiyam baş verdi. Lakin mart ayının 15-də Azərbaycan

Zərif, hünərli, qəhrəman əmək fədaisi

Bu gün statistikaya görə dünya əhalisinin yarısından çoxunu qadınlar təşkil edir. Bütün dövrlər ərzində qadınlar hər sahədə kişilərlə bərabər səviyyədə xidmət göstərərək, onlara dəstək olublar. Ölkəmizdə də qadınlar bütün növ əmək cəbhəsində böyük uğurlar əldə ediblər. Hətta elə xanımlarımız da var ki, onların şücaətinə, iradəsinə bəzən sözün yaxşı mənasında həsəd aparmamaq olmur. Bunlar xanımlar əmək fədailəridir. Mənim yazımın qəhrəmanı Sərimə Qulam qızı Əhmədova da bu qəbil xanımlardandır. Müasir dünyamızda, o cümlədən Azərbaycanda kənd təsərrüfatının inkişafında qadın fermerlərin böyük əməyi var. Qadın fermerlər bu sahədə mühüm işlər görərək, kənd təsərrüfatının əsas işçi qüvvəsinə çevriləblər.

uşaq yaşlarından zəhmətə öyrəlib. Onun da övladları hamı kimi əkinə gedib, mal-qaraya baxıb. Bununla yanaşı oxuyub ali savad da alıblar. "Məndə torpağa həvəs lap çoxdan olub. Əvvəllər hər kəs kartof əkirdi. Mən də həyətimizdə kartof əkdim. Tək idim, atam xəstə, anam da dünyasını dəyişmişdi. Sellofan örtüyün altında lampa bağlayırdım ki, elektrik işığı ilə düşəcək şaxtanın qarşısını alım. Xəstə atamın qulluğunda durmalıydım. İş görməli, pul qazanmalı idim. Həmin il məhsulumu yığıb yığışdırmaq mümkün olmadı. 14 karkasım vardı, hərəsindən 2-3 maşın məhsul toplandı."

Sərimə xanımın toyuq-cücə saxlamağa başlamasının qərribə tarixçəsi var: "Qonşuluqda inkubator aparatı yerləşdirilmişdilər. İnsanlar yumurtaları verirdi və həmin aparatlardan cücələr çıxırdı. Bir dəfə qonşunun evinin arxasındakı çökəklikdən civilti səsləri eşitdim. Maraqlandım ki, bu, nə səsdir. Dedilər, yumurtadan çıxmayan cücələrdir, gec əmələ gəlir deyərək, çıxarıb ora tökürlər. Ürəyim ağrıdı, onlar canlı idi axı. Düşdüm dəreyə, 22 yumurta seçib gətirdim evə. Odun sobasının altına düzdüm. İstidən o cücələr yumurtanı deşib çıxdılar, bəziləri zəif idi, gücü çatmırdı, özüm deşdim yumurtaları. Hamısını böyütdüm. İnanmazsınız, necə də gözəl idilər. Həyətdə, çöldə işləyəndə ürəyim onların yanında olardı, tez qaçardım evə. Sonradan özüm də yumurta alıb həmin aparatda cücə çıxartdırdım və bu işə beləcə başladım. Niyə daha çox olmasın? Niyə 4-5 ailə bu işdən yararlanmasın? Kənddə bəzi adamlar mənə deyirdi, get adını yazdır, sosial müavinət al, il boyu ye. Deyirdim, mən sağlam, iş görə biləcək, dövlətə xeyir verə biləcək adamam, niyə dövləti aldadı? Elə iş quraram, 4-5 nəfər də işləyər, bu da olar dövlətə xeyir. Mənə gülənlər var idi".

Bu gün Azərbaycan gender bərabərliyinə önəm verən ölkələrdəndir. Xüsusilə, I vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevanın bu vəzifədə fəaliyyətə başlamasından sonra cəmiyyətimizdə qadınların yeri və rolu möhkəmlənməkdədir. Mehriban xanım öz uğurlu addımları ilə müasir çağımızda Azərbaycan qadının layiq olduğu zirvələrə yüksəlməsinə də önəmli çığırar açaraq, xanımlarımızın sosial və işgüzar həyatda aktivləşməsinə vəsile olub. Hazırda bir çox sahələrdə qadınlarımız qazandıqları uğurlu kişilərimizdən heç də geri qalmırlar.

Azərbaycan xalqı dünyanın digər xalqlarından fərqli olaraq tarix boyu qadına xüsusi diqqət və hörmətlə yanaşıb.

Belə ki, bütün dünyada olduğu kimi, Azərbaycanda da qadınların böyük əksəriyyəti kənd yerlərində yaşayır və təsərrüfat işləri ilə əsasən onlar məşğul olurlar. Aqrar sahədə qadınlarımızın bu qədər aktiv rol oynaması sözügedən sahəylə bağlı hökumət orqanlarında, o cümlədən Kənd Təsərrüfatı Nazirliyində son zamanlar zərif iradənin daha yüksək səviyyələrdə təmsilçiliyini şərtləndirib. Azərbaycanın aqrar məşğulluğunun böyük əksəriyyətini çiyinlərində daşıyan qadınlarımız hazırda sahibkarlıq sahəsində də ön plana çıxmaqdadırlar.

Dəniz səviyyəsindən 80 metr aşağıda yerləşən ərazidə quşçuluq təsərrüfatı ilə məşğul olan Sərimə xanım quraq ərazi olduğundan bitkililik baxımından çox da rentabelli sayılmayan ərazidə öz işini günü-gündən inkişaf etdirir. Onun bu təşəbbüsü hətta bir çox kişinin belə, ağlına gəlməzdi. Sərimə xanım isə zəhmətlərə qatlanaraq, öz təsərrüfatını qurub və hər il 10 tona qədər ət istehsalına nail olub.

Düşünürəm ki, Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi bu cür təsərrüfatların özünü inkişaf etdirmək, istehlak bazarlarını yaratmaq sahəsində qadın fermerlərimizə dəstək olmalıdır və olacaqdır.

İltifat HACIXANOĞLU

Dünyanın qida ehtiyacının 50%-dən çoxunu qadın fermerlər təmin edir. İstər bütün dünyada, istərsə də Azərbaycanda qadın fermerlər kənd təsərrüfatının inkişafında ən əhəmiyyətli rol oynamaqdadırlar.

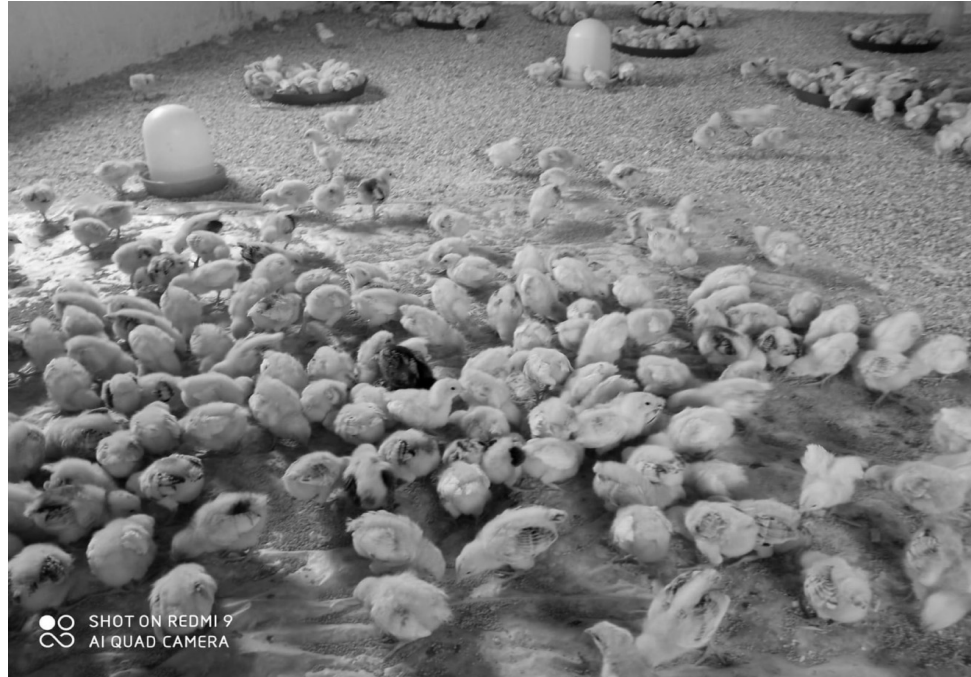
Masallının rayonunun Xırmandalı kəndinin sakini olan Sərimə Əhmədova artıq neçə illərdir quşçuluqla məşğul olur. Onun payına düşən torpaqda ferma yaradaraq 3 minə yaxın toyuq-cücənin qayğısına təkbəşinə qalan Sərimə xanımın demək olar ki, gün çıxandan batanacan çalışır. Əvvəlcə cücələrin yemini, dərmanını verir, sonra damazlıq toyuqlara qulluq edir və yumurtaları yığır.

Sərimə Əhmədova kənd təsərrüfatı ilə məktəbdə oxuduğu zamanlardan məşğul olub. Onun mərhum atası Qulam kişi vaxtilə Xırmandalı kəndində uzun illər kolxoza rəhbərlik edib. Qulam kişi kolxoz sədri olsa da, övladlarını zəhmətkeş böyüdü. Bu barədə Sərimə xanım özü danışır:

"Ailədə 9 uşaq olmuşuq. Mən sonuncu idim. Atam müharibə iştirakçısı, təsərrüfat rəhbəri, bütün əməlləri və sözləri ilə bizə nümunə olan bir insan idi. Məsələn, müharibə iştirakçısı olsa da, veteranlara verilən yardım paylarından imtina edirdi. Deyirdi ki, neçə-neçə igidimiz mənimlə yanaşı cəbhədə həlak olub, mən isə o od-alovun içində sağ qalmışam, hələ bir yardım da almıyam? Mənim payımı da həmin həlak olan, yaralanan oğullarımızın ailələrinə verin. Gözümü açandan tarlada, fermada zəhmətlə, atamın sərt tərbiyəsi, halal çörəyi ilə böyümüşəm."

Masallının Xırmandalı kəndi rayonun ucqar kəndlərindəndir. Bu istiqamətdə yerləşən kəndlərə el arasında "Çöl kənd" deyirlər. Bu kəndlərə Həsənli, Hacıtəpə, Ərəb, Xırmandalı və başqaları daxildir. Kənd yayda quraqlıq, qışda isə yağmurlu olur. Dəniz səviyyəsindən 80 metr aşağıda yerləşən kəndin torpaqları əsasən, şorandır. Əhali heyvandarlıq, əkinçilik, bostançılıq, son vaxtlar tütünçülükə məşğul olur. Sərimə xanım əldə etdiyi bütün uğurlara tək-

şən kəndin torpaqları əsasən, şorandır. Əhali heyvandarlıq, əkinçilik, bostançılıq, son vaxtlar tütünçülükə məşğul olur. Sərimə xanım əldə etdiyi bütün uğurlara tək-

başına nail olub:

"20 ilə yaxındır ki, bu işlə məşğulam. Şəhərdə yaşayan qardaşlarım başladığım işin çox çətin olacağını görüb əvvəlcə razı olmadılar və məni Bakıda yaşamağa dəvət etdilər. Qısa müddətə bu dəvəti qəbul edib getsəm də şəxsi təsərrüfat yaratmaq eşqi, öz əmək sahəmdə lider olmaq həvəsi məni öz doğulduğum yərə çəkdi. Təkcə qardaşım oğlu Bədəl (Bədəl Əhmədov, universitet müəllimidir, İ.H) bu işdə mənə stimül verdi. Düzdür, torpağım azdır və bu torpaqlar əkinçilik üçün nəzərdə tutulub, amma torpaqda buğda, digər bitki əkmək perspektivli görün-

mədi. Quşçuluqla məşğul olmaq istədim, inad etdim və istəyimə nail oldum...

Atam xəstə idi, ona qulluq etməklə yanaşı bu işi qurdum. Atam buna razı deyildi. "Bir nəfərin, özü də zənən işi deyil bu", - deyirdi. Mən isə istəyimdən dönmədim. Bu işdə tərəddüd edən bütün yaxınlarımı da inandırmağa çalışırdım ki, bacaracağam. Atam təsərrüfat başçısı olmuşdu, dövlət dəstəyi və maliyyə yardımını olmadan tək adamın bu işlərdə necə çətinliklə rastlaşacağını yaxşı bilirdi. Aslanın erkəyi dişisi olmaz. Kövrələrək alnımdan öpdü, mənə bu çətin işdə həm ata, həm təcrübəli sahibkar kimi öz xeyir-duasını verdi. Ayrı-ayrılıqda hər birimizə 22 sot torpaq verilmişdi, atam öz payını da mənə bağışladı, amma quşçuluq üçün bu çox azdır. Mənim öz sahəm olmalıdır, əkim, yem tədarükü görüm. Dövlət fondundan olan torpaqlar artıq icarədarlar tərəfindən götürülüb, əkilir və buğdaçılığa yararsız olduğuna görə heç bir mənfəət əldə olunmur. Əksinə, dövlətdən hər il vəsait alınır, boş yere xərclənilir..."

Bu xanıma kənardan baxsan, onun həqiqətən fermada çalışan qadın olduğuna ilk baxışdan inanmazsan. Peşəkar maşın idarə edir. Bütün işlərinin dalınca özü gedir.

Yuxusuzluq həyat keyfiyyətinə və sağlamlığa olduqca pis təsir edən böyük problemdir. Xroniki yuxusuzluqdan əziyyət çəkən insanlar zamanla piylənmə, hipertoniya və diabet kimi xəstəliklər riski ilə üzləşirlər. Bəzi tədqiqatlar yuxusuzluğun infarkt riskini artırdığını da bildirir.

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə "Uşaq və gənclərin fiziki və mənəvi inkişafı" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb.

Kiçik ölümdən böyük yuxusuzluğa aparan yol

Kifayət qədər yatmayan insanlarda ilk əlamətlər gözlərdə yaranır. Qırmızı, şişmiş gözlər qeyri-kafi yuxunun əlamətləridir. Səhər baş ağrısı ilə oyanmaq, boğazda yanma və quruluq hissi yuxusuzluğun əlamətləridir. Xroniki yuxusuzluqdan əziyyət çəkən insanlar daha əsəbi və aqressiv olur, intellektual qabiliyyətləri azalır, yorğunluq artır, hormonal tənzimləmə pozulmağa başlayır, qanda şəkər və təzyiq problemləri yaranır, aybaşı tsikli, qalxanabənzər vəzin hormonları pozulur, uşaqlarda böyümə və inkişaf ləngimələri baş verir və immunitet sisteminə anormallıqlar yaranır.

Depressiya və yuxu arasında da əlaqə var. Yuxusu normal olan, səhərlər erkən oyanan insanlar depressiyaya girmir. ABŞ alimləri səhər tezdən durmağın depressiya riskini əhəmiyyətli dərəcədə azaltıldığını açıqlayıb. Onlar erkən yatıb tez oyanan insanların depressiya riskinin gec duranlara nisbətən 23 faiz az olduğunu müəyyən ediblər.

Yuxu zamanı bədəniniz çoxlu hormonlar ifraz edir. Bu hormonların ifraz olunduğu saatlarda yatmaq hormonların ifraz olunmaması deməkdir. Digər tərəfdən, araşdırmalar göstərir ki, iştahı tənzimləyən hormonlar olan qrelın və leptin səviyyələri keyfiyyətsiz yuxu yatanlarla yatmayanlar arasında fərqlidir. Bu hormonların səviyyəsinin pozulması və tarazlığın qorunmaması insanın aclıq və toxluq hissələrinin qarışmasına səbəb ola bilər. Yuxusuzluqdan əziyyət çəkən insan ya heç yemək istəmir, yaxud da həddindən artıq yemək yeyir. Axşam gec yatan və səhər gec oyananlar daha çox yemək yeyirlər. Səhər yeməyi yemədikləri, fast-food istehlakına daha açıq olduqları üçün çəki problemi yaşama riski erkən oyananlara nisbətən daha yüksəkdir.

Məlumdur ki, yuxusuzluq neyronların həddindən artıq işləməsinə səbəb olur və buna görə də qəbul etdiyi məlumatları düzgün

vəziyyətlərdə hadisələri gec qavrayırıq, hətta tanıdığımız adamları tanımaqda çətinlik çəkirik. Çünki yuxusuzluq neyronların həddindən artıq işləməsinə, dolaşması ilə əzələlərin istirahət edə bilməməsinə və bədən orqanlarının sinxron işləməsinə səbəb olur.

"British Medical Journal"da yayımlanan bir araşdırmaya görə gecələr oyaq olan insanlarda infarkt riski yüksəkdir. 34 araşdırmanın ümumiləşdirilmiş nəticəsinə görə Kanadada 2010-2014-cü illər arasında infarkt hallarının 7 faizi, ifliclərin 1.6 faizinin, qandamar problemlərinin 7.3 faizi gecə yatmayan insanlar arasında qeydə alınıb. Dünyada bu yöndə aparılan bütün araşdırmalar gecələr yatmayan insanın beyninin tez qocalmasına səbəb olur, bu da dolaşması ilə ağıllı, yaddaşını tez itirməyə səbəb olur.

Hava toranlaşandan, qaranlıq düşəndən sonra bədəndə yığılan yuxu hormonları və melatonin ifrazının artması yuxumuzu gətirir. Səhərə doğru yuxu maddəsinin və melatoninin ifrazı azalmağa başlayır və günəşin doğması, havanın işıqlanması gözün tor qışasında işığı qəbul edən reseptorları stimullaşdırır. Əgər normal yuxu rejiminiz varsa sizin zəngli saat qurmağa ehtiyacınız da olmur, zamanında orqanizm özü oyanır.

Hər yaş dövründə yuxu ehtiyacı fərqlidir. Körpəlik dövründə ehtiyacımız 16-27 saat olduğu halda, yaş artdıqca bu rəqəm azalır.

emal edə bilmir. Yuxusuz olanda özümüzü "key" adlandırmağımız da buradan qaynaqlanır. Belə

Araşdırmalar göstərir ki, yaşlandıqca yuxu saatlarının azalması bioloji saatımızdakı dəyişikliklərlə

bağlıdır. 14-17 yaşda 8-10 saat, 18-25 yaşda 7-9 saat, 26-64 yaşda 7-9 saat, 65 və daha çox yaşda olanlar 7-8 saat yuxuya ehtiyac duyurlar.

Yuxusuzluğa qəti diaqnoz qoymaq çox çətinidir. Yuxusuzluqdan əziyyət çəkənlərdə tənəffüsün dayanması kimi bir problem də var. Bir insanın yuxu zamanı tənəffüsünün dayanması və ya həddindən artıq xoruldaması xəbərdarlıq əlamətidir. Yuxusuzluq probleminiz üçün həkimə müraciət etdiyiniz zaman həkim əvvəlcə

yatmaq lazımdır. Qaranlıq düşəndə yatmaq, günəşlə oyanmaq bioloji saatı tənzimləməyə kömək edəcək.

Fiziki olaraq yorulmayan və ya idmanla məşğul olmayan insanlar gecə yuxuya getməkdə çətinlik çəkə bilər, bu təcrübədə də özünü göstərir ki, daimi idman etmək insanların daha yaxşı yatmasına kömək edir. Lakin, idman etmək üçün yatmadan əvvəlki saatları seçmək səhv addımdır. Yatma vaxtı ilə məşq arasında ən azı iki saat olmalıdır, yaxşı olar ki, idman günorta və ya axşamcağı edilsin. Səhər çox erkən idman etmək bədənə zərərdir.

Yataq otağının temperaturundan tutmuş çilçirəğin lampasına qədər bir çox detallar yuxunu poza bilər. Yataq otağı mümkün qədər sakit yerdə olmalıdır, pərdələr qalın və qeyri-şəffaf olmalıdır, televizor və ya kompüter olmamalıdır. Yataq otağına mobil telefon aparmayın. Telefon əlinizdə yuxunuzun gəlməyini gözləməyin, əgər yatağa uzandıqdan 20 dəqiqə sonra yata bilmirsinizsə qalxın, bir iki səhifə kitab oxuyun, yaxud həzn musiqi dinləyin, yenidən uzanın. Yatmağa nə ac, nə də həddindən artıq çox yeyərək getməyin, hər ikisi yuxunu pozur.

PS: Oğuz türkləri yuxuya "kiçik ölüm" adını vermişdilər. Çünki yuxu o qədər dərin olurdu ki, yatanda ətraf aləmlə əlaqələrini kəsirdilər. Qidaları saf, ekologiyaları təmiz, həyat şərtləri təbii. Buna görə də orqanizm yuxuya gedəndə maddi dünya ilə bütün əlaqələrini sıfırlayırdı. Düşməni yalnız yuxuda olan bir oğuzə yaxın gələ bilərdi. Bu səbəbdən də yatmağı ölümlə əlaqələndirirdilər. Maraqlıdır, müasir dünya sakini onlar qədər keyfiyyətli yuxu yata bilirimi?

Lalə Mehralı

“Məqsədə gedən yolu qiymətləndirmək vacibdir”

“Bir çox insan uzun müddət arzuladığı bir şeyi əldə etdikdən sonra ona qarşı marağının və həvəsinin azaldığını hiss edir”. Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında psixoloq Zeynəb Eyyubova deyib. Psixoloq sözlərinə belə davam edib: “Bu hal psixologiyada geniş tədqiq olunan mövzulardandır və bir neçə əsas səbəbi var: Beynimiz motivasiyanı artırmaq üçün dopamin adlı neurotransmitterdən istifadə edir.

Bir şeyi əldə etmək yolunda dopamin səviyyəsi artır və biz həmin məqsədə çatmaq üçün böyük istək hiss edirik. Lakin məqsəd reallaşdıqdan sonra dopamin səviyyəsi enir və artıq eyni dərəcədə həzz hiss olunmur. Bu, insanın təbii olaraq yenilik və həyəcan axtarışında olması ilə bağlıdır.

Hedonik adaptasiya insanın əldə etdiyi şeylərə tez bir zamanda öyrəşməsi və onların əvvəlki qədər həyəcan yaratmamasıdır. İnsan psixologiyasının bir xüsusiyyəti də budur ki, yeni bir şey əldə edəndə biz ilk günlərdə ondan çox həzz alırıq, lakin zaman

keçdikcə ona alışırıq və bu həzz hissi azalır. Məsələn, çoxdan arzulanan bir avtomobili almaq əvvəlcə böyük sevinc gətirir, lakin bir neçə ay keçəndən sonra həmin avtomobil adi bir nəqliyyat vasitəsinə çevrilir və əvvəlki həyəcan itir.

İnsan beynində müəyyən bir məqsədə çatmazdan əvvəl onu ideallaşdırır, müəyyən gözləntilər formalaşdırır. Lakin məqsəd əldə ediləndə gerçəklik gözləntilərə tam uyğun gəlməyə bilər. Bu zaman insan əldə etdiyi şeyin düşündüyü qədər həyəcanverici olmadığını hiss edir. Məsələn, uzun müddət gözlənilən bir səyahətə çıxan insan əvvəlcə böyük həyəcan hiss edir, lakin getdiyi yerdə bəzi gözlənilməz çətinliklərlə qarşılaşdıqda, əvvəlki maraq və həyəcan tədricən azalır.

İnsan psixologiyası daim yeni məqsədlərə yönəlməyə meyllidir. Əgər insan uzun müddət bir hədəfə fokuslanırsa və həmin hədəfə çatdıqdan sonra yeni məqsəd müəyyən etmirsə, boşluq və maraq itkisi hiss edə bilər. Bu vəziyyət xüsusilə karyera və şəxsi inkişaf sahələrində müşahidə olunur. Bir şəxs yüksək vəzifəyə çatmaq üçün illərlə çalışır, lakin həmin vəzifəni əldə etdikdən sonra yeni məqsəd qoymasa, motivasiya və maraq hissi sürətlə azalır.

İnsan psixologiyasında belə bir maraqlı qanunauyğunluq var: əldə olunmamış şeylər daha dəyərli görünür, lakin əldə edilən kimi onların dəyəri gözümüzdə azalır. Bu hal “sahiblik paradoksu” adlanır. Məsələn, bir insan çox bahalı bir əşyanı almaq üçün çalışır və onun çox qiymətli olduğunu düşünür. Lakin həmin əşyaya sahib olduqdan sonra, bir müddət sonra onun əvvəlki kimi xüsusi və maraqlı görünmədiyini hiss edir.

Bəs, marağı necə qorumaq olar?

İnsan daim yeni məqsədlər yaratmalıdır ki, motivasiya və maraq davamlı olsun. Həyatda əldə edilən uğurların və əşyaların dəyərini hiss etmək üçün minnətdarlıq verədişi inkişaf etdirmək faydalıdır. İnsan həmişə inkişaf etməyə və yeniliklər axtarmağa meylli olmalıdır ki, motivasiya itirilməsin. Məqsədə çatmaqdan daha çox, həmin məqsədə gedən yolu qiymətləndirmək vacibdir.

Bu hal insan təbiətinin bir hissəsidir, lakin onu idarə etmək mümkündür. Əgər insan bu mexanizmləri dərk edərsə, həyatındakı marağı və motivasiyanı daha uzun müddət qoruyub saxlaya bilər.

Ayşən Vəli

“SƏS” qəzetinə abunə kampaniyası davam edir!

«SƏS» QƏZETİNƏ
ABUNƏ OLMAQ İSTƏYƏNLƏR
AŞAĞIDAKI YAYIM
ŞİRKƏTLƏRİ İLƏ ƏLAQƏ
SAXLAYA BİLƏRLƏR

1. Azərpoçt Poçtdaşıma Mərkəzi – 0125984955, 0552004544
2. Azərmətbuat Yayım MMC – 0124411991, 0124404694
3. Səma Mətbuat Yayım – 0125940252, 0503336969
4. Pressainform MMC – 0125115191, 0504560835, 0553156002
5. Qaya Mətbuat yayım – 0125667780, 0502352343
6. Qasid Mətbuat Yayım – 0124931406, 0124938343
7. F.Ş.Ruhid Hüseynov – 0124349301, 0505357898
8. Ziya LTD – 0124977696, 0503067744

1 nüsxə 1 aylığı 13.20 AZN

6 aylıq 79.20 AZN

1 illik 158.40 AZN

ABUNƏÇİLƏRİMİZİN
XİDMƏTİNDƏYİK
Müraciət, şikayət, yazı,
təbrik və başsağlıqlarınızı
dərc etməyə hazırıq!

Yanlış cinsiyyət təxmini: GÜNAHKAR KİMDİR?

Son zamanlar sosial şəbəkələrdəki ginekoloq səhifələrində paylaşılan görüntülərə əsasən deyə bilərik ki, bu gün 12 həftədən dölün cinsiyyəti bəlli olduğu halda bir çox vəziyyətlərdə yanlışmalar baş verir. Hətta bəzi hamilələr var ki, onlar 9 ay boyunca həkimə 2-3 dəfə yollanırlar və cinsiyyəti öyrəndikdən sonra körpə ilə bağlı hazırlıqlara başlayırlar. Dünən sosial şəbəkədə izlədiyim görüntülərə əsasən, bir ana körpəsini 40 həftəsinə kimi qız bilib, onun bütün əşyalarına qıza uyğun alıb.

40-cı həftədə həkim qəbuluna yollandıqda isə körpənin əslində oğlan olduğu məlum olub. Bəs, burada günahkar kimdir? USM cihazı, yoxsa həkim səhlənkarlığı? SİA mövzu ilə bağlı cərrah, mama-ginekoloq Ləman Əliyevanın fikirlərini öyrənib.

Ləman Əliyevanın sözlərinə görə, cinsiyyətlə bağlı yanlışmalar dölün çox tez həftəsində baş verir: “Məsələn, 12 həftədən tez həkimə yollandıqda yanlışlıq baş verə bilər. Yəni, həftəsindən tez gedib həkimdən xahiş edirlər ki, uşağın cinsiyyətini söylə. Həkim də oxşadıb bir söz deyir. Yanlışlıq harada baş verir? Qız uşağının cinsiyyət orqanı həftəsindən tez çıxıntılı göründüyü üçün onu oğlana oxşada bilərlər. Bir sözlə, səhv yanlışmalar adətən tez həftələrdə baş verir. Amma bəzən 12 həftədən sonra yanlışmalar da olur. Bəs, bu zaman kim günahkardır? Bu həkimin baxmağından asılı olan məsələdir.

AYDINLIQ GƏTİRİLDİ

Bəzən də döl ana bətnində elə yerləşir ki, cinsiyyəti dəqiq görmək olmur”.

Ayşən Vəli

Ata oğlunu öldürməkdə şübhəli bilinir

Tərtərdə qətl törədilib. SİA-nın əldə etdiyi məlumata görə, hadisə rayonun Kəngərli kəndində qeydə alınıb. Kənd sakini, 1968-ci il təvəllüdlü Muğan Həsənov münəqişə zəmində oğlu, 1991-ci il təvəllüdlü Emin Həsənzadəni bıçaqlayaq qətlə yetirib. Hadisəni törədən şəxs polis əməkdaşları tərəfindən saxlanılıb, faktla bağlı araşdırma aparılır.

Baş redaktor:
Bəhruz Quliyev

Ünvanımız:
Bakı şəhəri,
Üzeyir Hacıbəyli
küçəsi, 66.

Şəhadətnamə: № 022492
<http://www.ses-news.az>
<http://www.sesqazeti.az>
E-mail: ses@sia.az

“ƏLİNCƏ” AZƏRBAYCAN XEYRİYYƏ
CƏMİYYƏTİNİN ORQANI.

QƏZET 1991-Cİ İL
YANVARIN 11-DƏN ÇIXIR
Tel: 598-33-90
Faks: 493-11-62

Redaksiyanın mövqeyi
ilə müəllifin mövqeyi
üst-üstə düşməyə bilər.

Qəzet bazar və
bazar ertəsindən
başqa hər gün
nəşr olunur

Tiraj: 2700